

ДЕЦА

У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ
ЗАШТИТЕ 2013

ДЕЦА У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ 2013

ДЕЦА У СИСТЕМУ
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ 2013

Издавач:

Републички завод за социјалну заштиту
Београд, Теразије 34
Тел: 011 3621 563

За издавача:

Божидар Дакић, директор

Приредили:

Божидар Дакић
Лела Вељковић
Љиљана Поповић
Мирјана Огњановић
Нада Шарац
Ружица Јелисавац
Сњежана Јовић

Припрема за шtamпy:

МР Принт, Београд

Шtamпa:

Interrupt, Панчево

Тираж:

200 примерака

САДРЖАЈ

САДРЖАЈ	3
ПРЕДГОВОР	5
ДЕЦА У СРБИЈИ	7
ДЕЦА У СИСТЕМУ СОЦИЈАНЕ ЗАШТИТЕ - ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ.....	11
ДЕЦА БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА	17
ДЕЦА ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	27
ДЕЦА СА ПРОБЛЕМИМА У ПОНАШАЊУ	33
ДЕЦА ИЗ ПОРОДИЦА У КРИЗИ	45
МАТЕРИЈАЛНО УГРОЖЕНА ДЕЦА.....	53
ДЕЦА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	61
ИЗДАЦИ ЗА ДЕЧИЈУ ЗАШТИТУ ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	69

ПРЕДГОВОР

Систем социјалне заштите, без обзира на обим активности које подразумева и висину средстава која изискује, не може бити сам себи сврха. Тек када се ангажовани ресурси одразе на испуњење потреба корисника, систем постаје оправдан и подложен процени ефикасности и ефективности.

Овај извештај настао је управо као симболичан отклон од сагледавања социјалне сигурности грађана кроз рад установа система, према мерењу ефеката које систем постиже. Систем је успостављен као скуп бројних поступака који се међусобно надовезују и често укрштају, што га чини сложеним изазовом за све актере а пре свега за државу.

Намера оваквог извештавања је да се, кроз потребе корисника и исходе који се одражавају на квалитет живота, подстакне правовремена проактивност система социјалне заштите који по природи своје сложености тежи ка ретроактивном одговору у виду санирања дубоких последица. Сагледавањем система из угла корисника омогућава се планирање и унапређење социјалне заштите које се ослања на жељене ефекте уместо декларативне тежње ка примени решења без јасних сазнања о исходу.

Сам извештај се заснива на подацима о поступцима, мерама и услугама који су усмерени ка корисницима социјалне заштите. Извештај се превасходно ослања на информације које пружају установе система социјалне заштите, али уз прогресивну тежњу да се обogaћује подацима којима располаже здравство, образовање полиција и правосуђе.

Извештај је, у представљеном облику, намењен заинтересованој јавности у намери да се укаже на проблеме који изискују деловање друштва. Извештај није детаљан и лишен је сваке анализе која је препуштена читаоцу како би се подстакла инвентивност и иновативност при суочавању са појавама које захтевају одговор друштва. Само решавање уочених проблема захтева значајно већи број информација које превазилазе капацитете извештавања заснованог на евиденцији, те овај извештај треба посматрати пре свега као подстицај даљем раду.

Група корисника система социјалне заштите обухвата грађане разноврсних потреба које често нису везане за старосну структуру, али се могу препознати заједничке

карактеристике појединачних узрасних категорија. Поред, у основи, индивидуалних потреба грађана на које је социјална заштита дужна да одговори, деца се својом рањивошћу, нужном потребом за старањем али пре свега будућношћу која им припада, издвајају као специфична група у друштву. Положај деце се ни у ком случају не може у потпуности сагледати кроз понуђене податке, али ће се сталним унапређењем увећати сазнања и актуелизовати проблеми чијим се решавањем унапређује положај деце у Републици Србији.

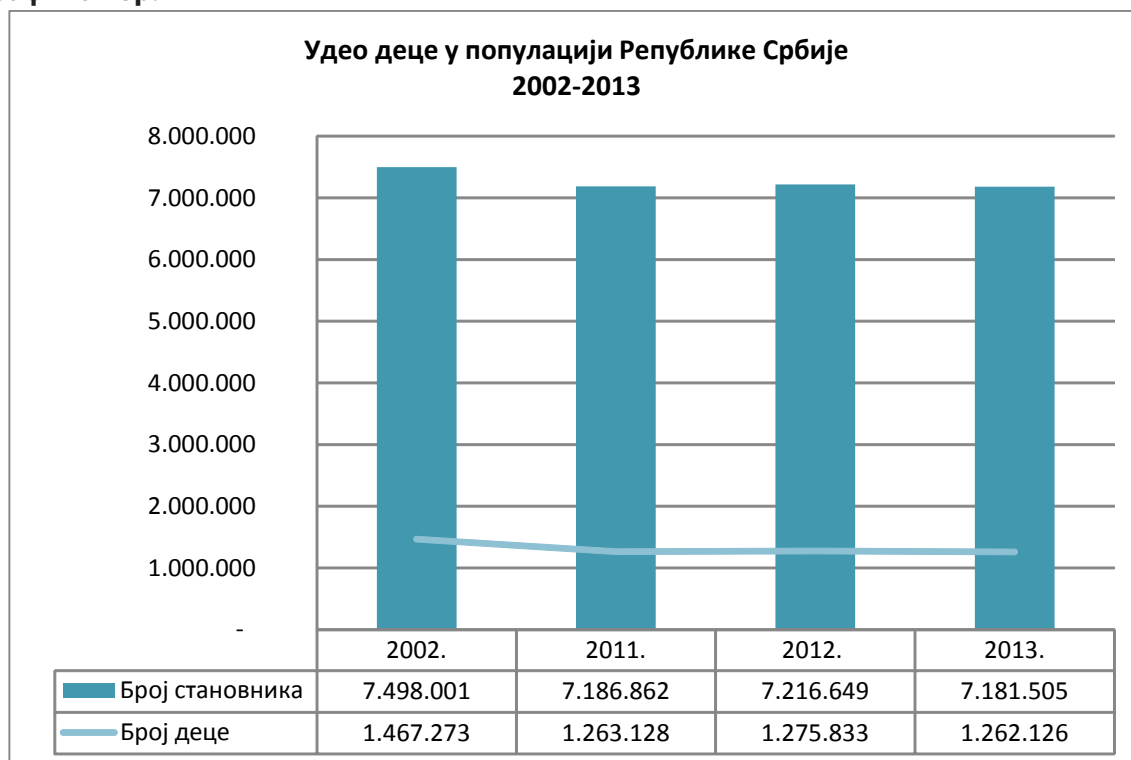
Републички завод за социјалну заштиту ће са задовољством понудити детаљније податке свима који својим активностима намеравају да унапреде положај корисника у социјалној заштити а посебно деце и бити конструктиван партнер у настојањима да се обезбеди достојанстве живот грађана Републике Србије.

ДЕЦА У СРБИЈИ

- Основне одлике кретања становништва у Републици Србији (РС) у протеклој деценији су **депопулација и демографско старење**. Пројекција кретања становништва Републичког Завода за статистику за период 2011.-2041., предвиђају наставак ових трендова (*РЗС - Попис 2002., Попис 2011., Пројекције становништва 2011.-2041.*).
- Број деце у укупној популацији се смањује (2002. – 1.467.273, 2011. – 1.262.126). Удео деце је према резултатима Пописа из 2011. године износио 17,6% (Графикон бр.1).
- На нивоу региона и области удео деце се креће око републичког просека, са највећим уделом деце у рашкој (22,99%) и најмањим уделом у зајечарској области (14,37%). Резултати пројекција РЗС указују да ће се у наредних тридесет година (према ниској варијанти) наставити интензиван процес демографског старења, односно удео лица старијих од 65 година ће се повећати за 8%, а удео лица млађих од 15 година у укупном становништву смањити са 14,4% на 11,7% (Графикон бр.2).
- Процеси депопулације и демографског старења становништва присутни су у свим регионима Србије, док је процес депопулације и однос старијих од 65 година и деце до 15 година најмање нарушен у Београдском региону. Према пројекцијама кретања становништва РЗС у периоду 2011. – 2041., најинтензивнији процес старења очекује се у региону Јужне и Источне Србије, где би се, у случају пада фертилитета, који је предвиђен ниском варијантом на крају пројекционог периода, однос старијих од 65 и млађих од 15 година удвостручио (повећање са 1,3 на 2,7).
- У структури деце према полу у РС (дечаци 650.052, девојчице 613.076), нешто је већи удео дечака са 51,46% у односу на 48,54% девојчица (Графикон бр. 3).
- У старосној структури у РС доминирају деца узраста од 5 до 9 година, а најмањи је број деце средњошколског узраста, тј. деце узраста 15 – 17 година. Удео деце основношколског узраста у популацији деце је највећи и износи 55,2%, док је најмањи удео деце од 15-17 година са 18,83% (Графикон бр. 4).

- Према резултатима Анкете о приходима и условима живота (SILC – 2013.), деца су у односу на остале старосне групе, највише изложена ризику од сиромаштва (30,0%). Најнижу стопу ризика од сиромаштва имају особе старије од 65 година (19,5%)¹. Највишу стопу ризика од сиромаштва имају лица у домаћинствима која чине две одрасле особе са троје или више деце до 18 година (44,4%), као и самохрани родитељи са једним дететом или више издржаване деце (36,2%).

Графикон бр.1

Извор: РЗС – Витална статистика (Попис 2002., Попис 2011., Процена за 2011., 2012. и 2013.)

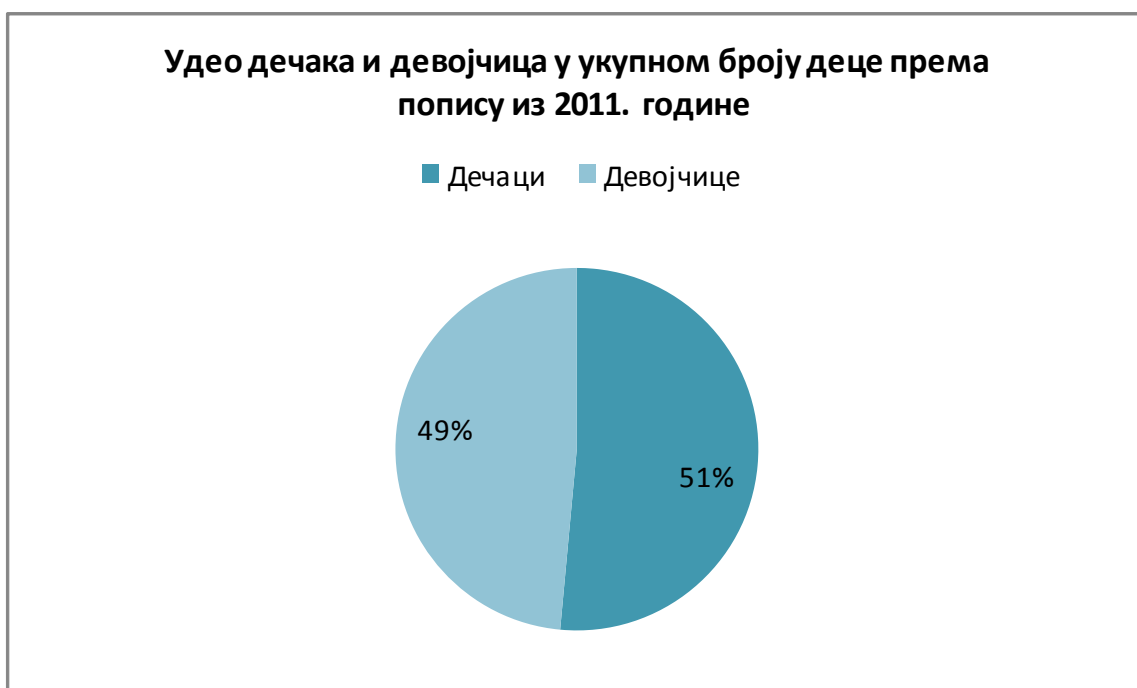
¹ Праг ризика од сиромаштва (релативна линија сиромаштва) у 2012. години износио је 13.680,00 динара просечно месечно за једночлано домаћинство. За домаћинства са двоје одраслих и једним дететом старости до 14 година праг ризика од сиромаштва је био 24.624,00 динара, а за четворочлано домаћинство са двоје деце старости до 14 година тај износ је 28.728,00 динара.

Графикон бр.2

Извор: РЗС – Витална статистика

Графикон бр.3

Извор: РЗС – Витална статистика

Графикон бр. 4

Извор: РЗС – Витална статистика

Графикон бр.5

Извор: РЗС – SILC 2013.

ДЕЦА У СИСТЕМУ СОЦИЈАНЕ ЗАШТИТЕ - ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ

Систем социјалне заштите деце у Србији, у складу са основним принципима Конвенције УН о правима детета и са начелима на којима се заснивају релевантни закони у Србији, а посебно Породични закон, Закон о социјалној заштити и Закон о материјалној подршци породици са децом, оријентисан је на остваривање минималне материјалне сигурности и независности, отклањање последица социјалне искључености и превенцију и санирање последица злостављања, занемаривања и експлоатације. Утемељење циљева систем социјалне заштите налази се у Уставом Републике Србије гарантованим правима: праву на живот, опстанак и развој, праву на поштовање најбољег интереса детета, право на једнак третман односно недискриминације и праву на уважавање мишљења детета, односно на партиципацију детета.

Деца су корисници права и услуга у систему социјалне заштите када су им услед животних околности угрожени здравље, безбедност и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не могу да достигну оптимални ниво развоја.

Циљеви социјалне заштите уопште, а тиме и социјалне заштите деце, остварују се пружањем услуга социјалне заштите и активностима које предупређују, умањују или отклањају зависност од социјалних служби.

Преглед најважнијих запажања

- У периоду од 2011. до 2013. године удео деце на евиденцији центара за социјални рад (ЦСР) (Графикон бр.6) у укупној популацији деце у Републици Србији је у порасту (2011. - 12,82%, 2013. - 14,76%)
- Број деце на евиденцији ЦСР у 2013. године је у порасту у односу на претходни период и износи 186.424 (Графикон бр. 7). У 2012. години број деце на евиденцији ЦСР је порастао за 9,37%, у односу на број деце у 2011., а у 2013. години за 5,22% у односу на 2012..
- Удео деце на евиденцији ЦСР у односу на остале кориснике је 28,48%. Најмањи удео деце у односу на остале кориснице ЦСР је у западnobачкој 18,45%, а највећи у пчињској области 33, 80% (Табела бр. 1).
- Узрасна структура деце на евиденцији ЦСР не показује већа одступања од структуре у укупној популацији деце – у периоду 2011.-2013. највећи је проценат деце основношколског узраста (46,2%), док је проценат деце узраста до 6 година (28,12%) и деце узраста 15-17 година (25,3%) приближан. Веће одступање је у групацији деце средњошколског узраста, где у општој популацији деце њихов удео износи 18,83%, док је удео ове групације на евиденцији ЦСР нешто већи – 25,3%.

- Полна структура деце на евиденцији ЦСР прати полну структуру у укупној популацији деце са већим уделом дечака – удео око 54% дечака је исти у читавом периоду (2011.-2013.).
- Узрасна структура деце на евиденцији ЦСР не показује већа одступања од структуре у укупној популацији деце у периоду од 2011. до 2013. године. Највећи је удео деце основношколског узраста (46%), док је број деце узраста до 6 година 27%. Веће одступање је у групацији деце средњошколског узраста, где у општој популацији деце њихов удео износи 18,83%, док је удео ове групације на евиденцији ЦСР нешто већи – 25%.
- На евиденцији ЦСР је континуирано највећи удео деце која су евидентирана као социо-материјално угрожена деца. Ова група деце су корисници различитих видова материјалне помоћи које се финансирају из републичког или локалног буџета (Новчана социјална помоћ - НСП и једнократна социјална помоћ).
- У 2013. години је забележен мањи број деце корисника услуга смештаја у односу на 2012. годину. Број деце на породичном смештају који је континуирано растао у периоду од 2009. – 2012. године, први пут бележи пад у 2013. години. У децембру 2013. године на породичном смештају је било укупно 5125 деце, што је мање у односу на 2012. годину (Графикон бр. 9). На домском смештају је у 2013. години такође мање деце, чиме се наставља тренд смањења броја корисника у установама резиденцијалног типа. Нарочито је повољан тренд смањења броја деце у установама за одрасле са менталним тешкоћама (у децембру 2012. године у овим установама је било смештено 100 деце, а у децембру 2013. године 18 деце). Такође је у децембру 2013. године забележено 38 деце деце до 3 године на смештају у установама социјалне заштите, што је мање у односу на децембар 2012. године када их је било 54¹.

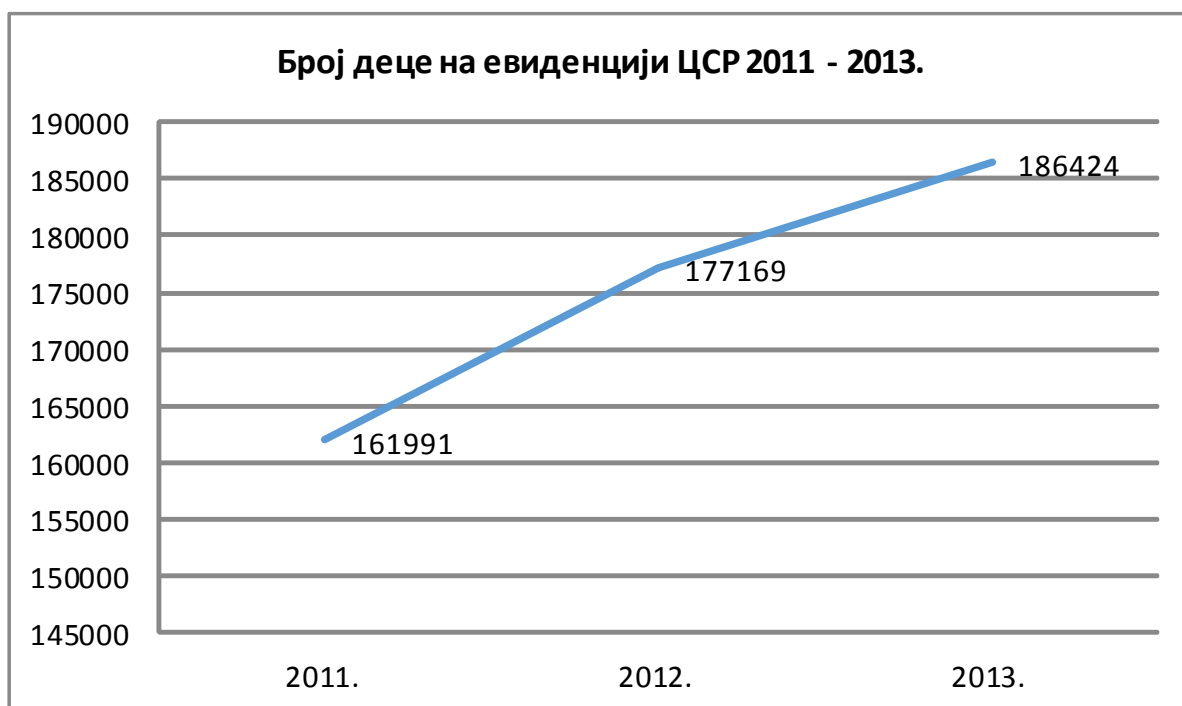
¹ Праг ризика од сиромаштва (релативна линија сиромаштва) у 2012. години износио је 13.680,00 динара просечно месечно за једночлано домаћинство. За домаћинства са двоје одраслих и једним дететом старости до 14 година праг ризика од сиромаштва је био 24.624,00 динара, а за четворчлано домаћинство са двоје деце старости до 14 година тај износ је 28.728,00 динара.

Графикон бр.6

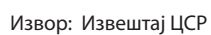

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.7

Извор: Извештај ЦСР

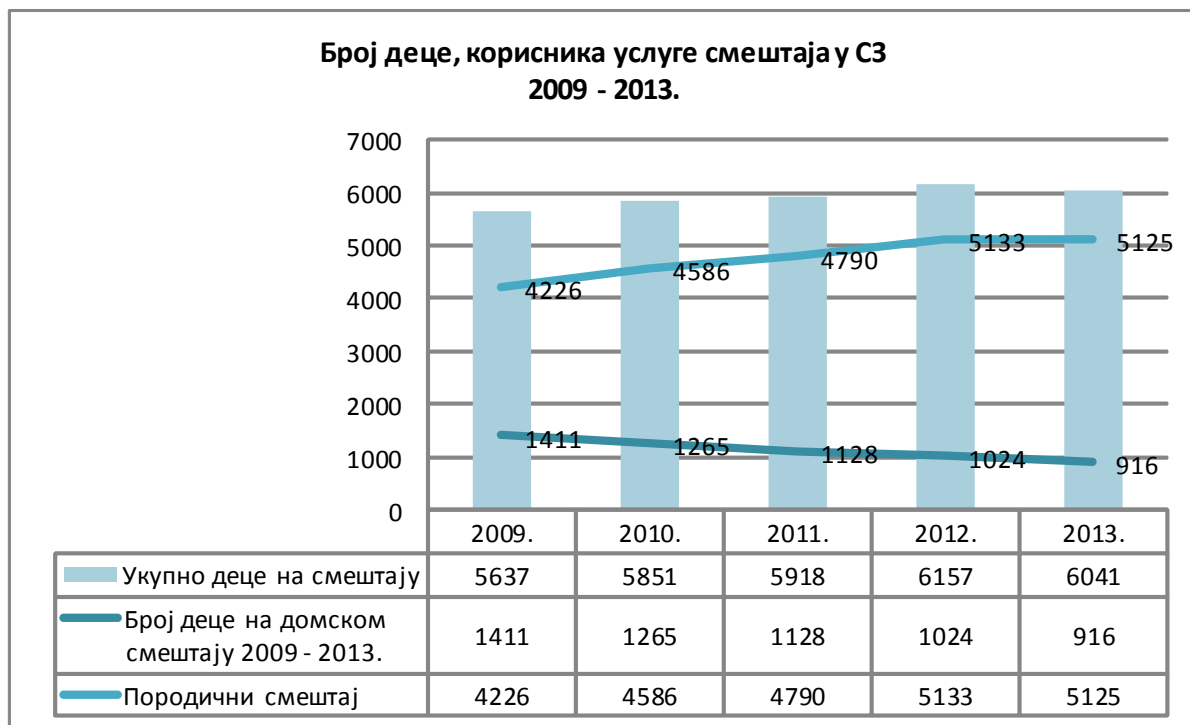

Табела бр.1

Област	Удео деце у односу на остале кориснике ЦСР%	Удео деце у односу на број деце у области
Београдска област	29,47%	10,26%
Западнобачка област	18,45%	12,28%
Јужнобанатска област	29,54%	19,73%
Јужнобачка област	33,55%	15,04%
Севернобанатска област	29,93%	29,22%
Севернобачка област	25,02%	13,26%
Средњебанатска област	30,79%	17,19%
Сремска област	26,15%	13,19%
Златиборска област	23,55%	7,22%
Колубарска област	28,46%	10,63%
Мачванска област	24,21%	13,73%
Моравичка област	23,15%	8,71%
Поморавска област	23,28%	14,29%
Расинска област	26,02%	15,48%
Рашка област	31,17%	12,84%
Шумадијска област	29,47%	13,11%
Борска област	31,69%	10,94%
Браничевска област	30,93%	11,79%
Зајечарска област	31,65%	18,32%
Јабланичка област	28,27%	18,47%
Нишавска област	25,57%	20,96%
Пиротска област	27,28%	22,47%
Подунавска област	30,79%	18,36%
Пчињска област	33,80%	27,34%
Топличка област	30,86%	19,70%

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 9

РЗС Витална статистика
Извор: МРЗСП

ДЕЦА БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА

Дете без родитељског старања

Дејешом без родитељској старања сматра се: дете које нема живе родитеље, дете чији су родитељи нејознаћи или је нејознаћи њихово боравиште, дете чији су родитељи још јуно лишени родитељској права, односно јословне јособности, дете чији родитељи још нису јекли јословну јособности, дете чији су родитељи лишени права на чување и јодизање односно васпићавање дејеша и дете чији се родитељи не старају о дејешу или се старају о дејешу на нејоварајући начин¹. Деца без родитељској старања уживају јосебну друшвену заштитиу. Основни видови заштитиу деце су:

- старатељство (за старатеља се јрвенствено јоспавља сродник или хранитељ)
- смештај у друју јородицу
- смештај у јсјанову
- усвојење.

Старатељство

Старатељство је облик јородично-јравне заштитиу којим држава обезбеђује брију о деци без родитељској старања, као и јунолејним лицима која из различитијих разлоја нису у сјању да се сама старају о себи. Изјешно, јод законом јачно јдређеним јсловима, старатељством као обливом јородично-јравне заштитиу може се јривремено штијити имовина, личности, права и инјереси деце без родитељској старања (јривремено старатељство). Решење о јримени старатељске заштитиу обиму и садржају дужности старатеља доноси јриан старатељства.

Смештај деце без родитељског старања

Деци без родитељској старања обезбеђује се смештај у циљу даљеј несмејаној развоја, јоврајка у биолошку јородицу и осамостјаљивања. Три су основна вида смештаја деце без родитељској старања:

1. Поролични смештај односно смештај у хранитељску јородицу
2. Смештај у јсјанову за децу и младе
3. Неформални смештај који не јредспавља јслују социјалне заштитиу за разлику од јрва два вида смештаја већ се деца у јосјујуку јдређивања старатеља смештају код сродника коме је јредаји старатељство над дејешом.

Породични смештај - Хранитељство

Хранитељство је мера заштитиу дејеша без родитељској старања, односно дејеша јод родитељским старањем које има смејње у јсихофизичком развоју или јоремећај јонашања,а које јривремено не може да живи са својим родитељима. Дејешу на хранитељству обезбеђује се, у складу са законом, адекватан облик хранитељства и хранитељска јородица у складу са њејовим јсјецифичним јошребама и осјваривањем њејовој најбољеј инјереса. Заснивањем хранитељства јсјоспавља

1 Поролични закон – јлан 113. Тачка 3

се однос између дејешта и храништеља који одговара односу дејше - родишеш. Храништељи преузимају непосредну бригу о дејешу и имају дужност да се сћарају о његовом здрављу, развоју, васпијању и образовању, а у циљу његовог оспособљавања за самосталан живот и рад. У хранишешкој породици деца моју да буду привремено, док се не реши проблем у биолошкој породици, али и дуже, док се не осамостале. Хранишешство је у најбољем интересу дејешта уколико:

- 1) *представља одговор на потребе деце за безбедношћу, физичким, здравственим, емоционалним и социјалним развојем, васпитањем и образовањем;*
- 2) *обезбеђује трајност односа и веза са породицом порекла и другим особама важним за деце;*
- 3) *у највећој могућој мери обезбеђује услове за превладавање засвоја у развоју и оптималан развој деце.*

Смештај у установу социјалне заштите

Услуге домској смештаја пружају се деци и младима чије се потребе не могу задовољити у оквиру биолошке, сродничке или хранитељске породице или кроз услуге у заједници, на основу одлуке органа општинског или суда, односно по упућу центра за социјални рад, до повратка деце или младе особе у биолошку породицу, односно до смештаја у сродничку или хранитељску породицу, усвојења или осамостаљивања. Деце млађе од три године не смешта се у дом, осим у случајевима предвиђеним законом којим је уређена социјална заштита.

Становање уз подршку

Становањем уз подршку деци и младима се обезбеђује одговарајући смештај и стручна помоћ и подршка у развијању вештина које су од суштинске важности за њихово широко поштомунује укључивање у заједницу.

Ова услуга се може привремено или континуирано, у зависности од потреба корисника и у складу са његовим најбољим интересом. Сврха услуге стицање уз подршку за младе који се осамостаљују је помоћ и подршка корисницима да стекну потпуно самосталност и интенивишу се у заједници.

Преглед најважнијих запажања

- Према подацима Центара за социјални рад, 31. децембра 2013. године у евиденцији је било 8.899 (Графикон бр. 10) деце над којима је примењена старатељска заштита што је за 7,57 % мање него у децембру 2012. односно за 5,54 % мање него на крају 2011. године.
- У структури деце према разлозима примене старатељске заштите доминирају занемарена деца и деца родитеља који су лишени родитељског права са више од 46% (Графикон бр. 11). Објективне околности попут смрти родитеља, родитеља који су лишени пословне способности и родитеља који нису стекли пословну способност, имају удео тек нешто виши од 12%. Оваква структура разлога примене старатељске заштите може се сматрати стабилном, јер уз мања одступања одговара структури из претходних година.
- Од укупног броја деце под старатељском заштитом у 2013. години, 1896 (Графикон бр.12) је деце чији су родитељи лишени родитељског права. Овај број је 3,22%

мањи у односу на претходну годину али је видљив тренд повећања у периоду од 2009. када их је било 1472.

- Стручни радници ЦСР су у 23, 28% случајева (Графикон бр.13) преузимали улогу старатеља (непосредно старатељство) што је готово идентичан удео као у 2012. односно 2011. години. Физичка лица, пре свега сродници, су и даље најчешћи старатељи деце према којима је примењена старатељска заштита.
- У 2013. години 63,02% (Графикон бр. 14) деце под старатељском заштитом било је смештено у хранитељске породице. У становама социјалне заштите било је смештено 9,87% док се у неформалном смештају налазило 27,12%.
- Удео деце унутар породичног смештаја која су код сродника - хранитеља износио је 19, 47% (Графикон бр.15) што представља благо повећање удела у односу на претходну годину.
- Најчешћи разлог за напуштање породичног смештаја у 2013. години је повратак у биолошку породицу. Удео деце која су се у 2013. години вратила из породичног смештаја у биолошку породицу је 27%, (Графикон бр.16) а 12,7% деце је прешло да живи код сродника. Међу разлозима напуштања породичног смештаја следи осамостаљивање и завршетак школовања са уделом 24,6%.
- Број деце без родитељског старања у установама за смештај (Графикон бр.17). Број деце на смештају у установама за одрасле смањен је са 100 деце у 2012. години, на 18 деце у 2013. години.
- У установама за децу и младе које претежно пружају услугу смештаја деци без родитељског старања, највећи је број деце узрасне групе од 6 до 14 година (Графикон бр.18), којих је у децембру 2013. години укупно 451. Број деце до 3 године која су смештена у ове установе је у опадању и у децембру 2013. години је у овим установама било 21 дете тог узраста.
- Најчешћи разлог престанка домског смештаја, односно изласка деце из установа, у 2013. години је премештај у другу установу (Графикон бр.19) (31% деце је у 2013. године премештено у другу установу). У биолошку породицу се вратило 26% деце што представља увећање у односу на претходну годину. Удео деце која су напустила установу услед осамостаљивања је занемарљив а ЦСР су у 2013. години издали укупно 92 пута за коришћење услуге становања уз подршку за младе који се осамостаљују.
- Након смањења броја усвојене деце од 2009. до 2011. године, број домаћих усвојења је са 100 усвојене деце у 2012. години, порастао на 138 деце у 2013. години (Графикон бр.20).
- Број деце чији су усвојитељи страни држављани је у претходних пет година стабилан, а у 2013. години је било тринаест таквих усвојења.

- Према подацима из јединственог личног регистра усвојења, на дан 31.12.2013. године било је 85 деце деце у поступку избора домаћих усвојитеља, док је број усвојитеља који чекају на реализацију усвојења износио 768. На међународно усвојење чекало је 35 деце, док је за још 60 деце избор усвојитеља извршен и ова деца су била у процесу узајамног прилагођавања.
- Број деце подобне за усвојење је далеко мањи од броја усвојитеља који чекају на дете, у односу седам усвојитеља наспрам једног детета.
- Међусобна неусклађеност података о усвојењу која постоји између података којекроз годишње извештаје приказују Центри за социјални рад и података Министарства рада, запошљавања и социјалне политике указује на разлике у вођењу евиденције те онемогућава детаљније сагледавање поступка усвојења.
- За децу без родитељског старања локалне самоуправе најчешће обезбеђују услуге које Закон о социјалној заштити дефинише као „друге врсте подршке неопходне за активно учешће корисника у друштву“. Изузетно, Град Београд има још неке видове подршке младима који излазе из домова и хранитељских породица, кроз стипендије за децу без родитељског старања и услугу названу стална новчана помоћ. Ову услугу је у 2013. години користило 165 деце у Београду.

Графикон бр. 10

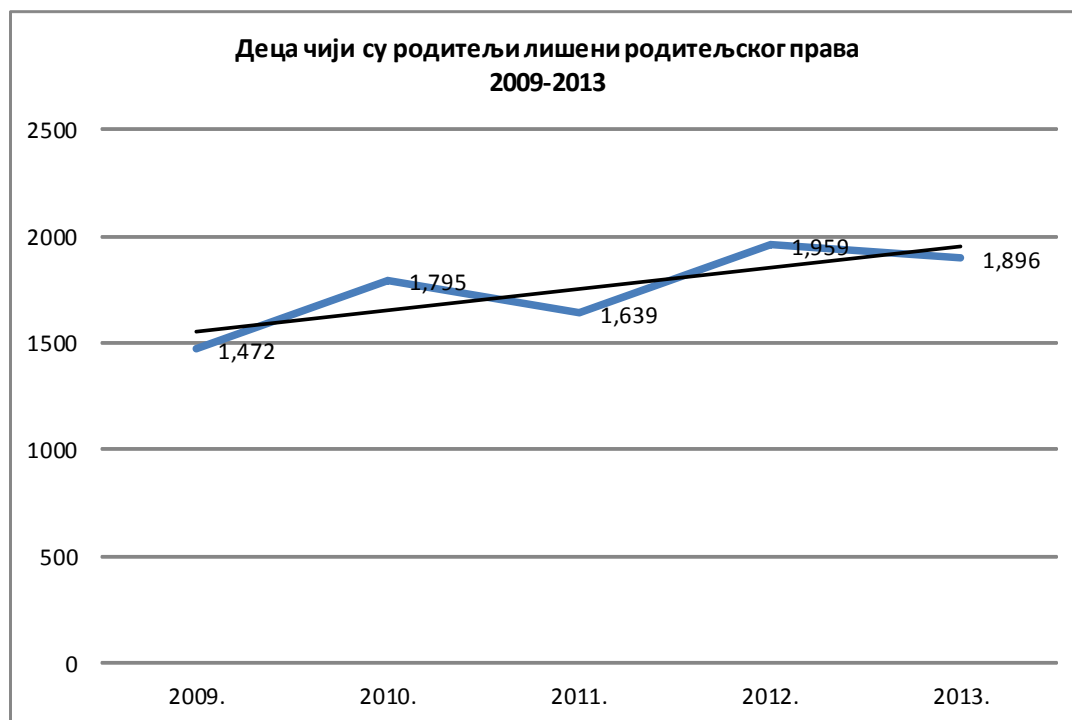
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 11

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 12

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.13

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 14

Извор: МРЗСП

Графикон бр. 15

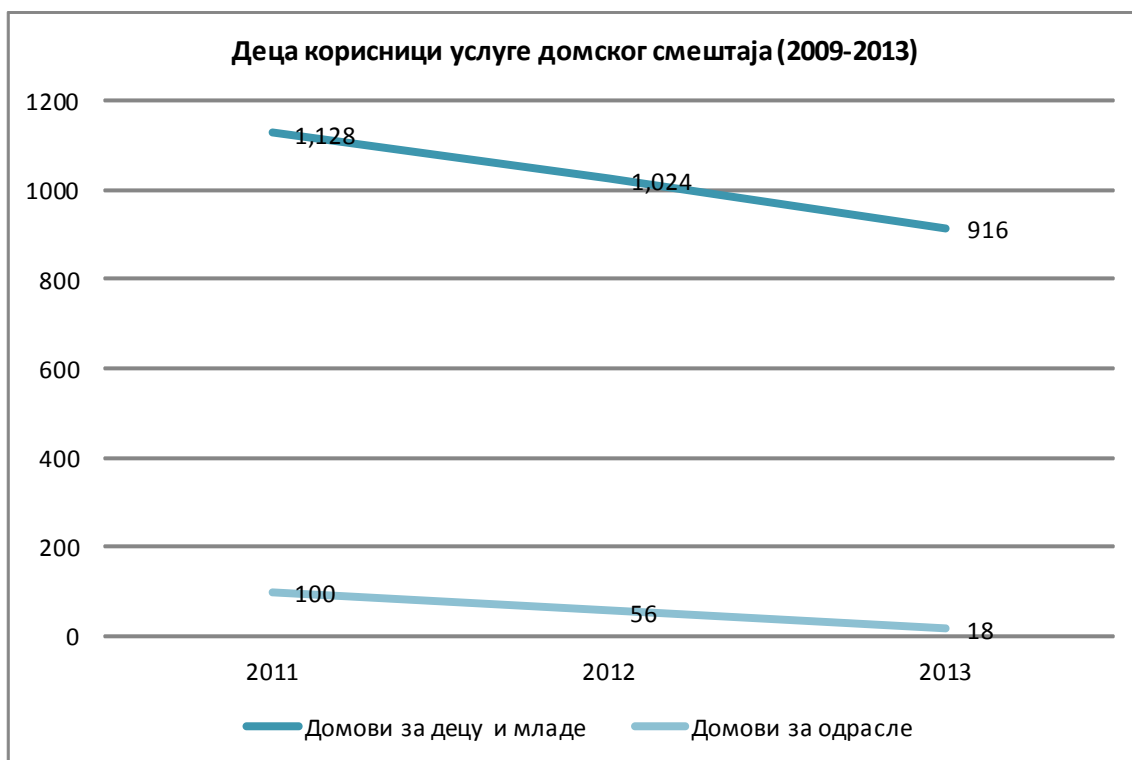
Извор: МРЗСП

Графикон бр. 16

Извор: МРЗСП

Графикон бр. 17

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 18

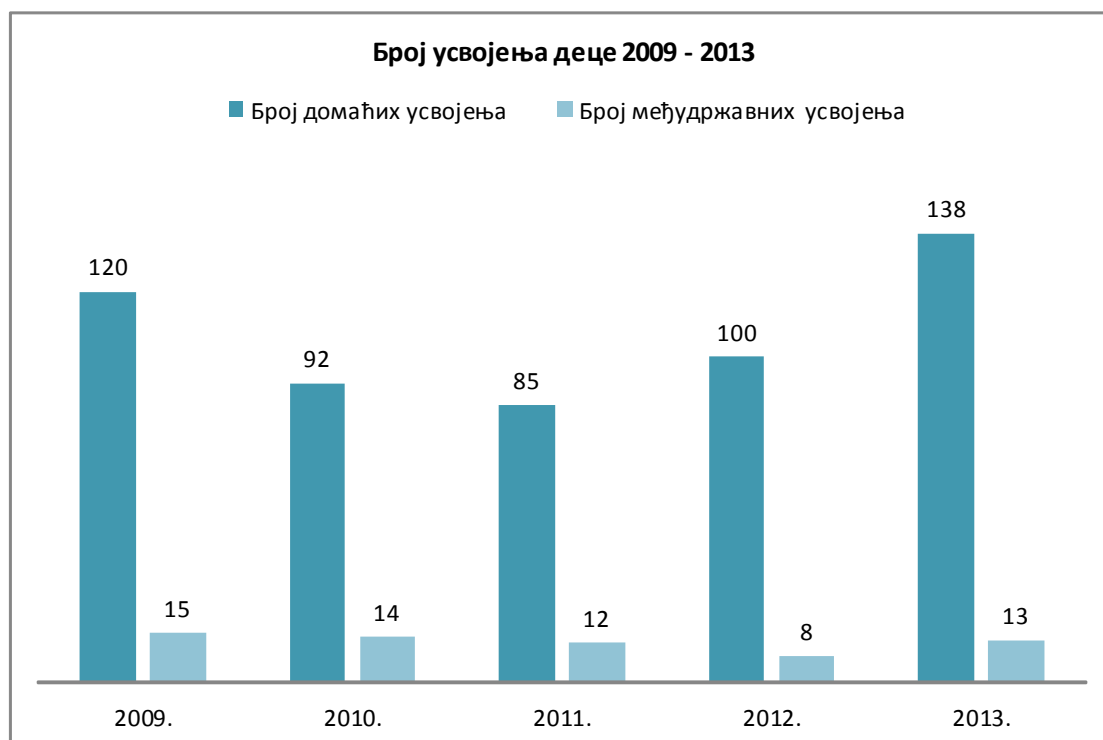
Извор: МРЗСП

Графикон бр. 19

Извор: Извештај установа за децу и младе

Графикон бр. 20

Извор: МРЗСП

ДЕЦА ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Насиље у породици

Насиље у породици је понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или самопоштовање другог члана породице. Насиље у породици је дефинисано Породичним законом у ком су предвиђене и мере заштите, а Кривичним закоником насиље у породици је окарактерисано као кривично дело.

Под насиљем у породици Породични закон предвиђа следеће радње:

- наношење или покушај наношења телесне повреде;
- изазивање страха претињом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу;
- присиљавање на сексуални однос;
- навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем;
- ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима;
- вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање;

Према Породичном закону, насиљем у породици се сматра:

1. Физичко насиље: подразумева коришћење делова тела или оружја ради претиње, казне, доминирања, контролисања или повређивања друге особе. Врши се на различите начине и различитим средствима, а за последицу има лаку телесну повреду или у појединим случајевима и тешку телесну повреду. Оно обухвата: бајине, повреде отворим и затворим предметима, ударање, шутирање, дављење, бацање, наношење ојектива, паљење разним предметима, ломљење било којег дела тела итд.

2. Психичко насиље: састоји се у озбиљној претињи да ће се најближи животи или тело члана породице. Претиња треба да буде озбиљна и да изазове осећање угрожене сигурности. Психичко насиље се односи такође на застрашивање, константно крикљивање, потцењивање, различите оптужбе, емоционално уцењивање, стварање несигурности код жртве, вербално злостављање, узнемиравање, малтретирање итд.

3. Сексуално насиље: подразумева сваку повреду полне слободе и морала, сваки вид деградирања и понижавања на сексуалној основи, сваки вид присиљавања на сексуални однос и силовање. Оно представља коришћење присилних сексуалних радњи којима се доминира, манипулише, прети и повређује друга особа. Ову врсту насиља често праће и физичко и психичко насиље, а често се ти случајеви насиља врше истовремено.

4. Економско насиље: подразумева одузимање новца и вредних ствари, контролисање зараде и примања, забрана члану да располаже својим и заједничким приходима, забрана члану да се запосли и оствари сопствене приходе, одузимање средстава за рад, намећање обавезе сталној погношења дејствених извештаја о трошењу новца итд.

Мере заштите од насиља у породици

Мере заштите од насиља у породици које предвиђа Породични закон су:

- издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности;

- издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закућа непокретности;
- забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;
- забрана присуства у простору око места становања или места рада члана породице;
- забрана даље узнемиравања члана породице.

Деца жртве насиља и занемаривања

Према закону о социјалној заштити, деца жртве насиља и занемаривања су деца код које постоји опасност да ће постојати жртва или ако јесте жртва злостављања, занемаривања, насиља и експлоатације, односно ако су им физичко, психичко или емоционално благодинање и развој урођени деловањем или пројектима родитеља, старатеља или друге особе која се о њему непосредно стара.

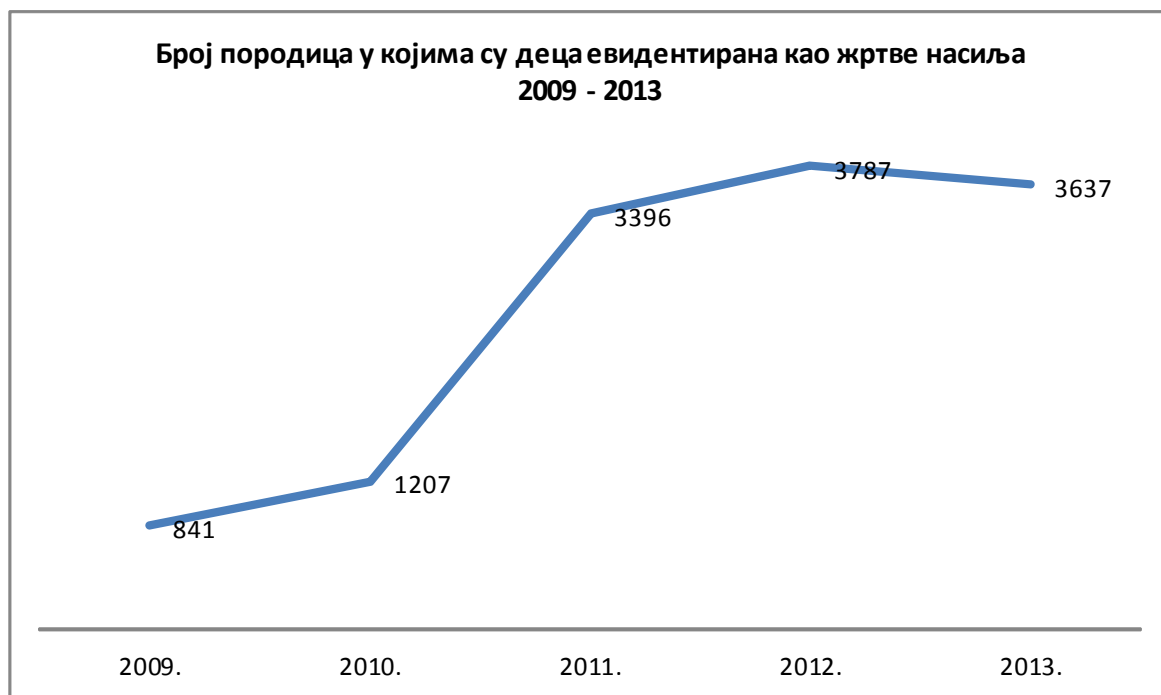
Породичним законом предвиђено је да родитељ који злоупотребава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити постојано лишен родитељског права. Под злоупотребом права из садржине родитељског права, између осталог подразумева се физичко, сексуално и емоционално злостављање деце. Суд може пресудом у спору за заштити права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права да одреди једну или више мера заштите од насиља у породици

Преглед најважнијих запажања:

- Број породица у којима су ЦСР евидентирали децу као жртве насиља у 2013. години нижи је за 4% него што је то био случај у 2012, односно виши за 7% од броја породица у 2011. години (Графикон бр. 21). Од укупног броја породица у којима су у 2013. години деца евидентирана као жртве насиља, 32 су хранитељске, а две усвојитељске.
- Занемаривање као врста насиља над децом је у сталном порасту у последњих пет година па је тако и у 2013. години евидентиран раст ове појаве за око 8% (Графикон бр. 22). Центри за социјални рад готово да немају евидентиране случајеве економског насиља над децом што подстиче сумњу у разумевање ове појаве од стране стручне, а посебно шире јавности.
- Према полној структури удео девојчица и дечака је готово изједначен у свим врстама насиља, изузев код сексуалног насиља где је доминантан удео девојчица које чине 80% жртава овог вида насиља (Графикон бр. 24).
- У 2013. години ЦСР су покренули 1301 поступак за заштиту жртава од насиља у породици, што је за 36% више него у 2012. години (Графикон бр. 27). 40% покренутих поступака се односи на поступке у оквиру стручног рада ЦСР, а не на судске мере. Следе поступци за заштиту интереса и права детета који у укупном броју покренутих поступака учествују са 17%, односно за 47% више него што је то био случај у 2012. години. Поступци за изрицање мере заштите од насиља у породици и лишавање родитељског права учествују у структури покренутих поступака са по 12%.

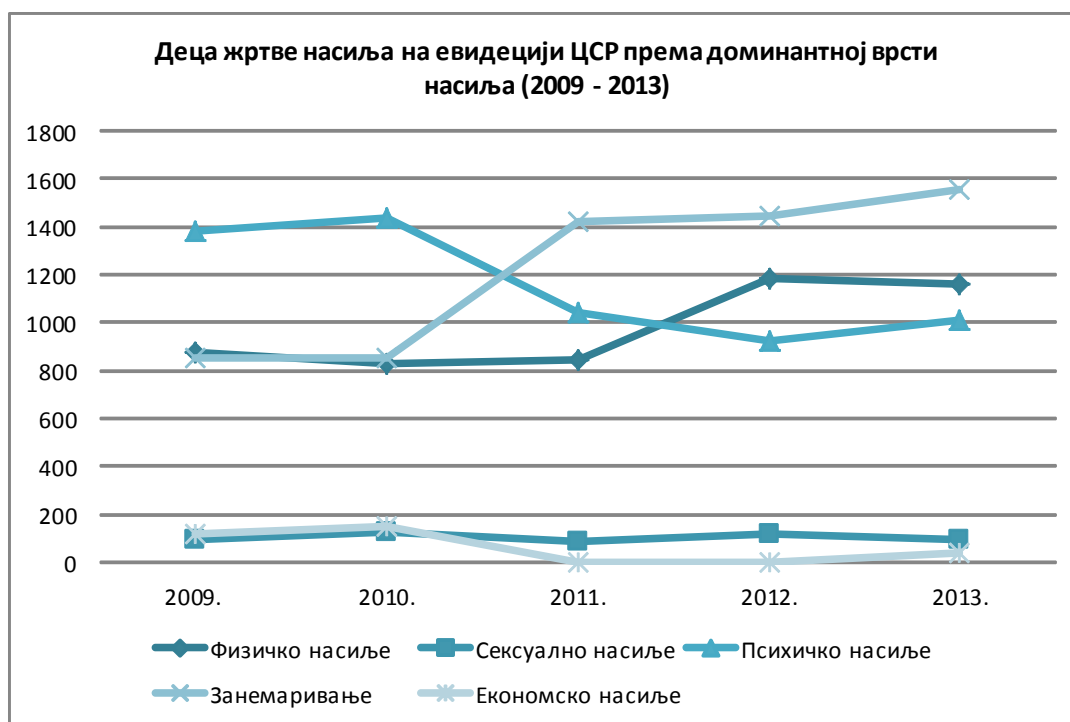
- У 2013. години ЦСР су евидентирали 412 случајева (Графикон бр. 28) измештања детета због насиља у породици што је за 28% мање него у 2012. години. У 89 случајева деца су измештана јер оба родитеља врше насиље над дететом. Број оваквих случајева је скоро преполовљен у односу на 2012. годину, када је насиље оба родитеља као разлог за измештање евидентирано у 170 случајева.

Графикон бр. 21

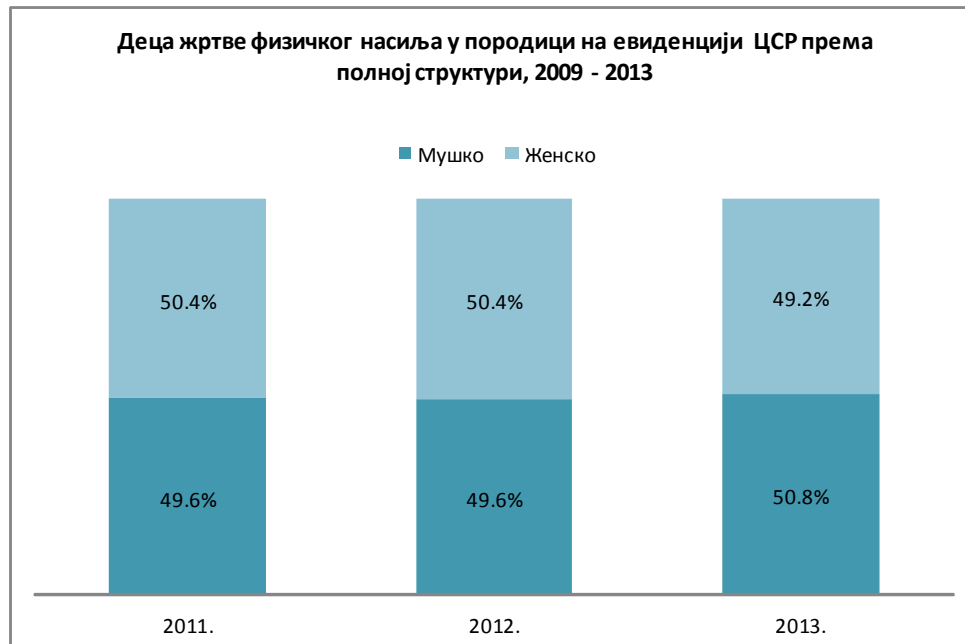
Извор: МРЗСП

Графикон бр. 22

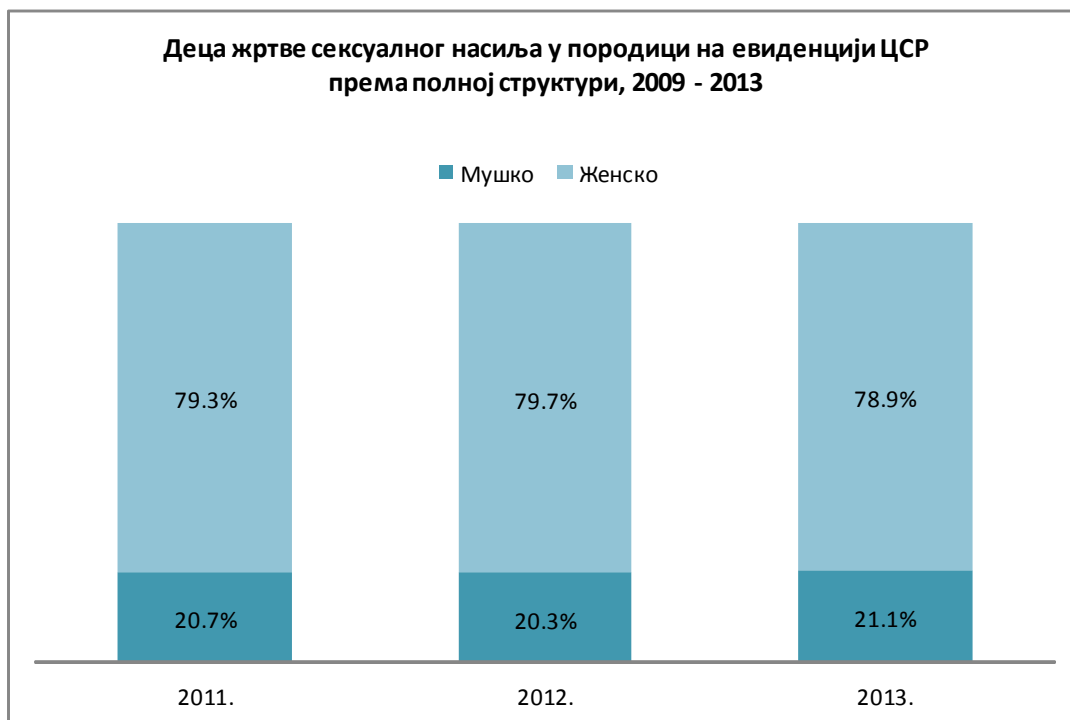
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 23.

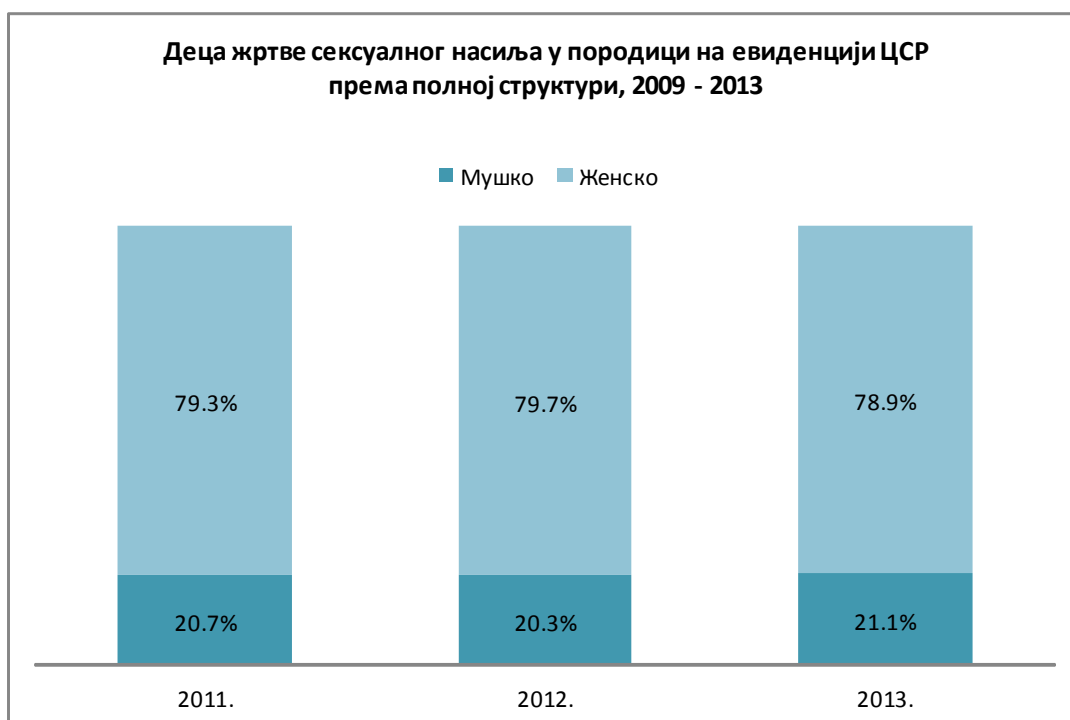

Извор: Извештај ЦСР

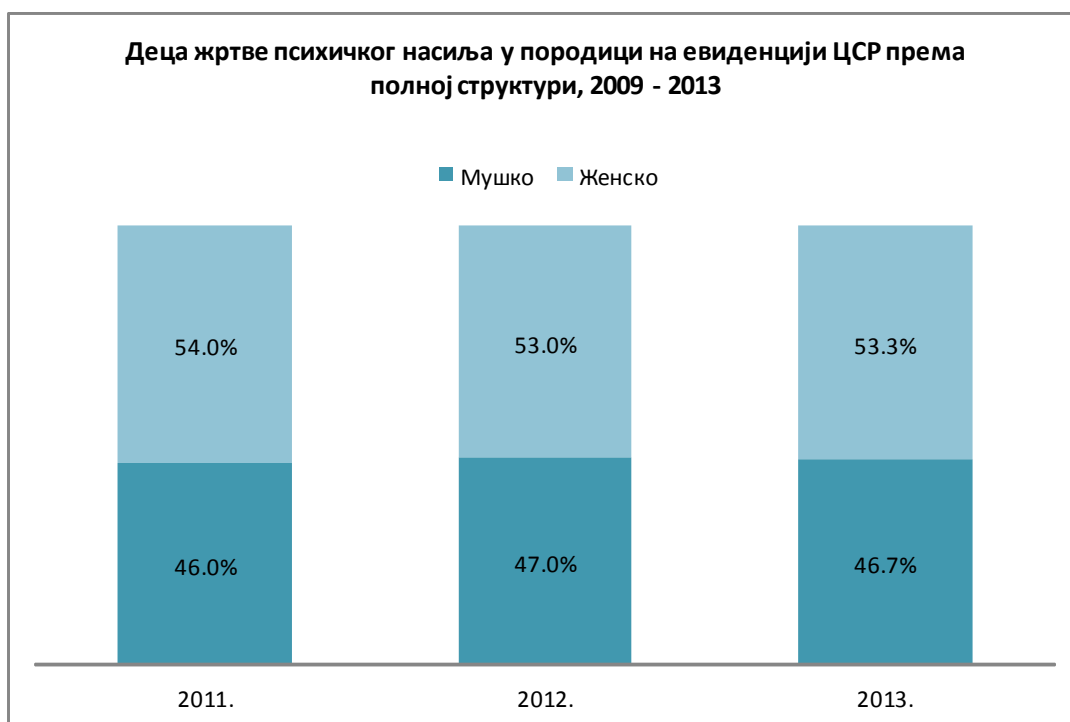
Графикон бр. 23

Графикон бр. 24

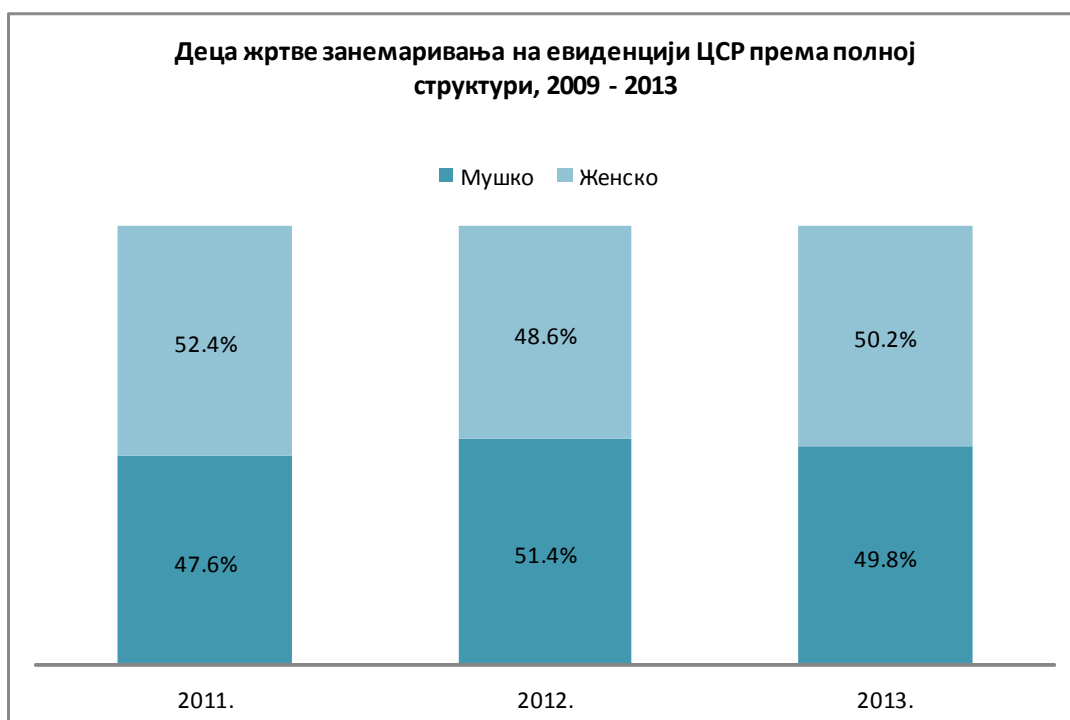

Графикон бр. 25

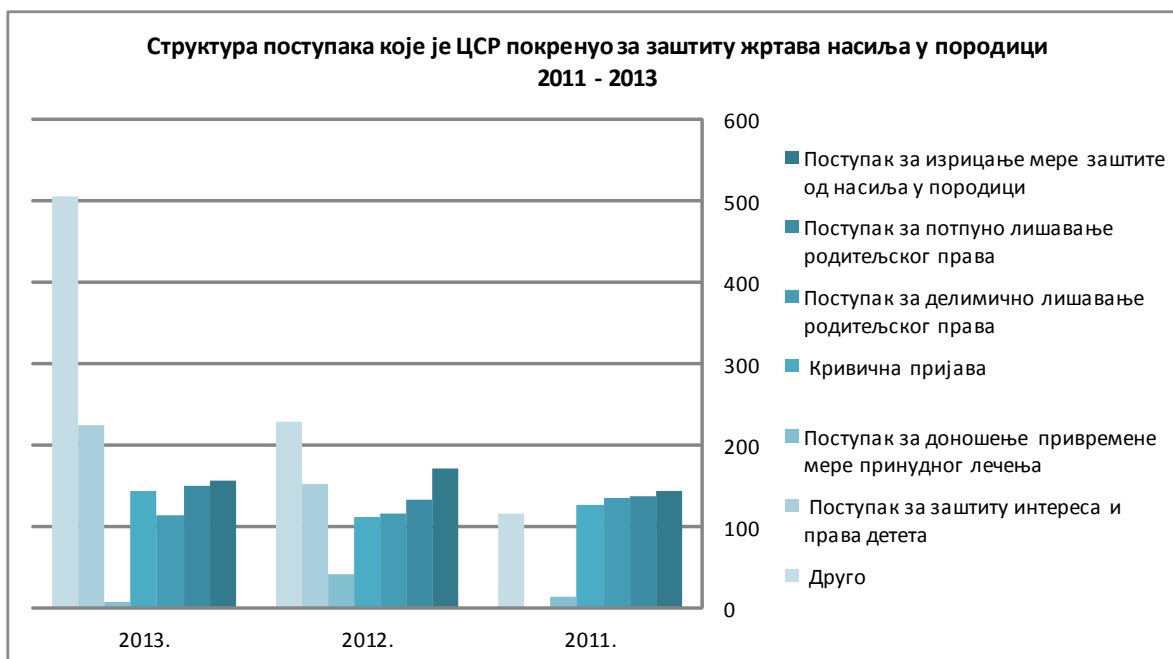
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 26

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 27

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 28

Извор: Извештај ЦСР

ДЕЦА СА ПРОБЛЕМИМА У ПОНАШАЊУ

У стручној јавности не постоји сагласност у погледу одређивања кључних појмова у овој области те се могу наћи различите дефиниције појмова везаних за децу са проблемима у понашању.

Деца са проблемима у понашању

Релевантни законски оквир не прекознаје формулацију „деца са проблемима у понашању“ али се термин може поистовестити са корисничком групом формулисаном у Закону о социјалној заштити која обухвата децу која чине кривична дела или прекршаје, у сукобу су са родитељима, старатељем и заједницом и ако својим понашањем угрожавају себе и околину.

Проблеми понашања

Проблеми у понашању деце се најчешће перцепирају као понашања која доводе до сукоба деце и младих са социјалном средином, друштвеним и законским нормама. Она укључују антисоцијално понашање, делинквенцију и поремећаје понашања и понашања која не испуњавају услове за наведене термине јер нису намерна, трајна или дефинисана кривичним законом као кривично дело. Термином се обухвата кршење релевантних друштвених норми понашања, укључујући пркосно и изразито непослушно понашање деце, бежање из куће, школе и др..

Деца и млади у сукобу са законом

Израз „деца и млади у сукобу са законом“ се односи на децу и младе који су у контакту са кривичноправним системом због сумње, оптужбе или осуде да су починили кривично дело.

Малолетничка делинквенција

Делинквенција подразумева кршење законских норми. Малолетничка делинквенција се односи на делинквенцију која је извршена од стране малолетног лица. По нашем закону, то малолетно лице је особа од 14 до напуњених 18 година живота. Васпитне мере које суд може изрећи су:

- Мере упозорења и усмеравања: судски укор и посебне обавезе
- Мере појачаног надзора: појачан надзор од стране родитеља, усвојоца или старатеља, појачан надзор у другој породици, појачан надзор од стране оца старатељства, појачан надзор уз дневни боравак у одговарајућој установи за васпитавање и образовање малолетника
- Заводске мере: упућивање у васпитну установу, упућивање у васпитно - поправни дом, упућивање у посебну установу за лечење и особљавање.
-

Деца која учествују у извршењу кривичних дела

Према кривичном закону Републике Србије децем се сматра лице које није навршило 14 година. Законом о малолетним починиоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, прописано је да се према лицу које у време извршења кривичног дела није навршило 14 година не могу изрећи кривичне санкције ни применили друге мере предвиђене законом.

Васпитни налог

Васпитни налој је посебна мера предвиђена Законом о малолетницима, која нема карактер кривичне санкције, чија је сврха неопкретање кривичној посудука према малолетном учиниоцу кривичној дела или обушава посудука, са циљем да се васпитним налогом утиче на правилан развој малолетника и јачање његове личне одговорности и превенира даље чињење кривичних дела. Васпитни налози су:

- Поравнање са оштећеним како би се накнадом штете, извињењем, радом или на неки други начин оћклонили, у целини или делимично, штетне последице дела
- Редовно похађање школе или редовно одлажење на посао
- Укључивање, без накнаде, у рад хуманитарних организација или послове социјалној локалној или еколошкој садржаја
- Подвргавање одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохолних пића или опојних дрога
- Укључивање у јединачни или групни програм у одговарајућој здравственој установи или савешовалишту.

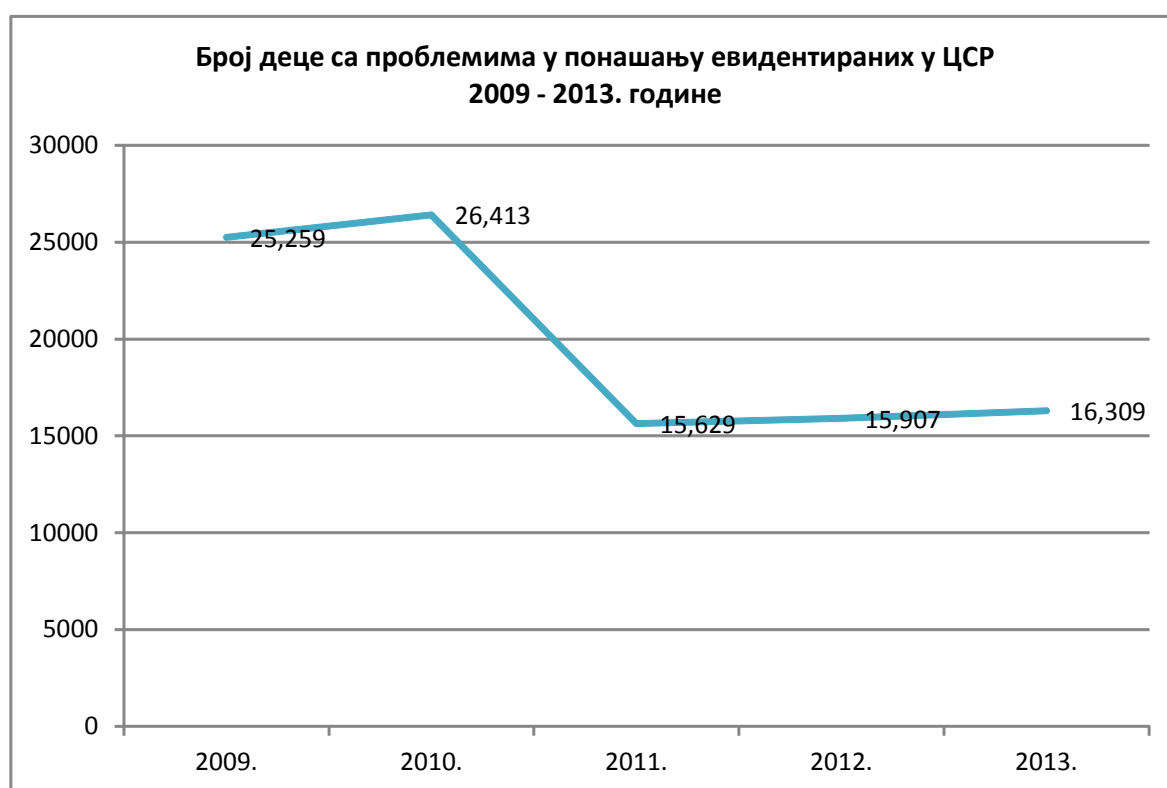
Преглед најважнијих запажања:

- Према подацима центара за социјални рад, током 2013. године евидентирано је укупно 16309 деце са проблемима у понашању (Графикон бр.29). У периоду од 2009. до 2013. године ЦСР су евидентирали смањење броја деце са проблемима у понашању за 36%. Ако посматрамо само период од последње три године, уочава се благи пораст броја деце са проблемима у понашању. Њихов удео у укупном броју деце на евиденцији центара за социјални рад износио је у 2013. години 8,7%. Овако високе осцилације су, највероватније, последица различитог тумачења саме појаве, јер у претходних пет година нису евидентиране веће промене у стручном раду свих релевантних система који утичу на децу са проблемима у понашању.
- Подаци о укупном броју изречених васпитних налога се значајно разликују ако упоредимо два извора: податке центара за социјални рад и податке Републичког Завода за статистику, преузете од тужилаштва и суда (Графикон бр. 30). У околностима високог одступања између података различитих извора, онемогућено је детаљније сагледавање васпитних налога.
- Закон о малолетницима, који је ступио на снагу у јануару 2006. године, уводи васпитне мере посебне обавезе. Укупан број малолетника са изреченом васпитном мером посебне обавезе у 2013. години износи 1055, што је 26% од укупног броја деце са изреченом васпитном мером (Графикон бр.32). Најзаступљенија је посебна обавеза која се односи на хуманитарни рад и редовно похађање школе.
- Мере појачаног надзора су заступљене са релативно константним уделом у укупном броју изречених мера. У 2013. години износе нешто преко 63 % од укупног броја изречених мера, а најзаступљенији је појачан надзор од стране органа старатељства (Графикон бр.31).

- Учешће заводских васпитних мера је релативно константно у посматраном периоду. У 2013. години износи 8 % од укупног броја изречених васпитних мера (Графикон бр.31). Занимљиво је да је најзаступљенија васпитна мера упућивања у васпитно поправни дом, која чини преко 57% свих изречених заводских мера (Графикон бр.36). Такође, према подацима центара за социјални рад, у периоду од последњих пет година је изречена укупно 101 васпитна мера упућивања у установу за лечење и оспособљавање. На територији Србије не постоји установа овог типа, а према изјавама судија виших судова, решења о упућивању у установу за лечење и оспособљавање се не доносе.
- У установама за васпитање деце и омладине доминантан је број дечака који у 2013. години чине 85% смештених корисника (Графикон бр.37). Број девојчица у овим установама је у опадању. У 2009. години удео девојчица у укупном броју смештених корисника износио је 23,6%, а 2013. године девојчице су чиниле 15,3% свих корисника установа за васпитање деце и омладине.
- У установама за васпитање деце и омладине, према старосној структури, најзаступљенија је узрасна група од 14 до 17 година (Графикон бр.38), чији удео износи 60%. Од априла 2011. године и ступања на снагу Закона о социјалној заштити, делатност установа за васпитање је опредељена на реализацију васпитних мера, што значи да за децу до 14 година старости не постоји законски основ за упућивање у установу за васпитање. Ипак, у структури деце на смештају у 2013. години, старосна група до 14 година је заступљена са уделом од 15%.
- Према дужини боравка, у 2013. години, 32,8% корисника борави у установама за васпитање краће од шест месеци (Графикон бр. 39), 54,2% корисника су у установи од седам месеци до две године, а 13% корисника је у установи дуже од две године.
- Највише корисника у установе за васпитање деце и омладине долази из биолошких породица (Табела бр. 3), а затим из других установа у систему социјалне заштите. У периоду од 2009. до 2013. године видљив је тренд повећања броја корисника из хранитељских породица.
- Удео корисника у установама за васпитање деце и омладине који су смештени по одлуци суда порастао је у 2013. години на 56% (Графикон бр. 40), са 42% у 2012. години, а удео корисника који су смештени по решењу органа старатељства у 2013. години је смањен на 44%.
- У 2013. години 19,6% (Табела бр. 4) корисника напустило је установе за васпитање услед престанка важења васпитне мере, а 30,4% је упућено у васпитно-поправни дом. Број корисника који су у 2013. години упућени у ВП дом двоструко је већи у односу на 2009. годину. Највећи је удео корисника који су напустили установу на основу одлуке органа старатељства.

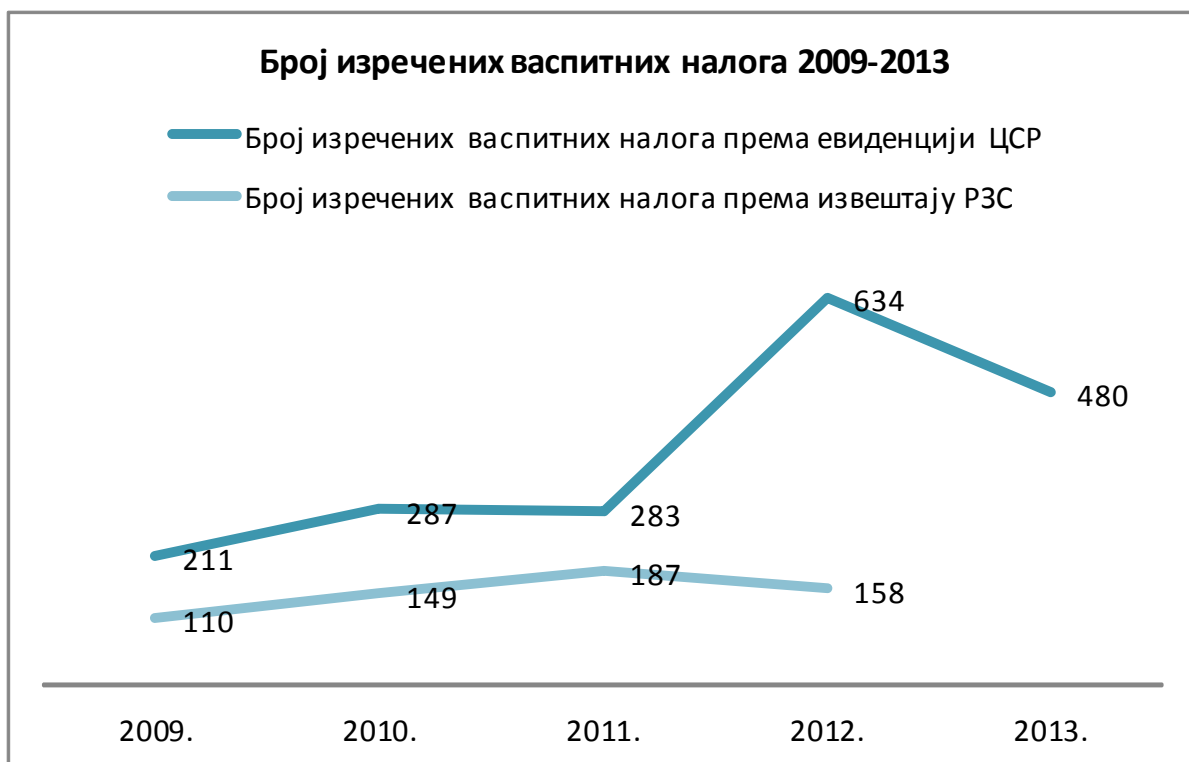
- Број пријављених кривичних дела извршених од стране лица млађих од 14 година у 2012. години је 1399 (Графикон бр.41). Овај број је увећан у односу на 2011. годину за 28%. У 2012. години 355 деце је учествовало у извршењу кривичних дела а тај број је мањи за четири процента у односу на 2011. (Графикон бр.42).
- У 2013. години услугу дневног борава за децу са проблемима у понашању, коју пружају ЦСР, користило је 618 корисника. У Србији ову услугу пружа још неколико организација које нису лиценциране и као такве немају обавезу подношења извештаја што укупне податке о корисницима услуге дневног борава за децу са проблемима у понашању чини недоступним и непоузданим.

Графикон бр.29

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.30

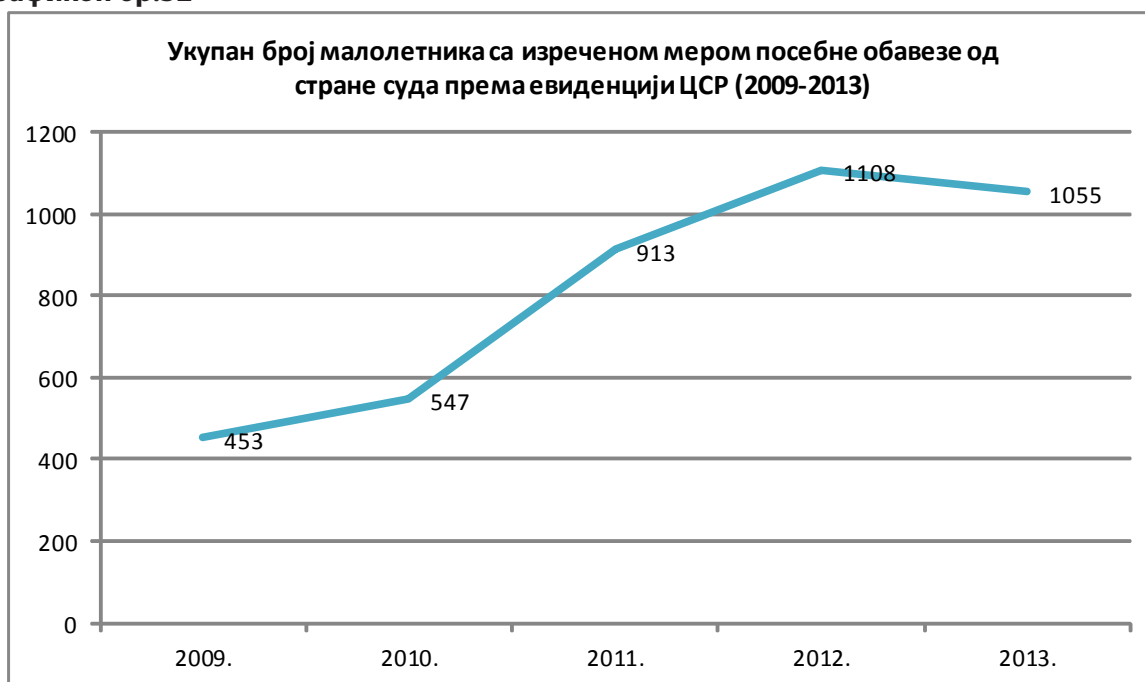
Извор: Извештај ЦСР
Извештај РЗС

Графикон бр.31

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.32

Извештај ЦСР

Табела бр.2

Малолетници са изреченом мером посебне обавезе од стране суда	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Извињење оштећеном	47	75	158	131	118
Накнаде штете оштећеном	33	33	134	114	58
Редовно похађање школе или неизостајање са посла	122	177	183	262	250
Да се оспособљава за занимање које одговара његовим способностима и склоностима	86	54	98	150	113
Укључивање без накнаде у рад хуманитарних организација или обављање послова социјалног, локалног и еколошког садржаја	102	131	274	349	414
Укључивање у спортске активности	6	11	13	18	12
Подрвргавање одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохолних пића или опојних дрога	20	19	28	51	46
Укључивање у појединачни или групни третман у одговарајућој здравственој установи или саветовалишту и поступање по програмима рада који су за њега сачињени у тим установама	27	35	0	0	0
Похађање курсева за стручно оспособљавање или припремање и полагање испита којима се проверава одређено знање	10	9	18	29	38
Да не може да напусти место пребивалишта или боравишта, без сагласности суда и посебног одобрења органа старатељства	0	3	7	4	6
Укупан број малолетника	453	547	913	1108	1055

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.33

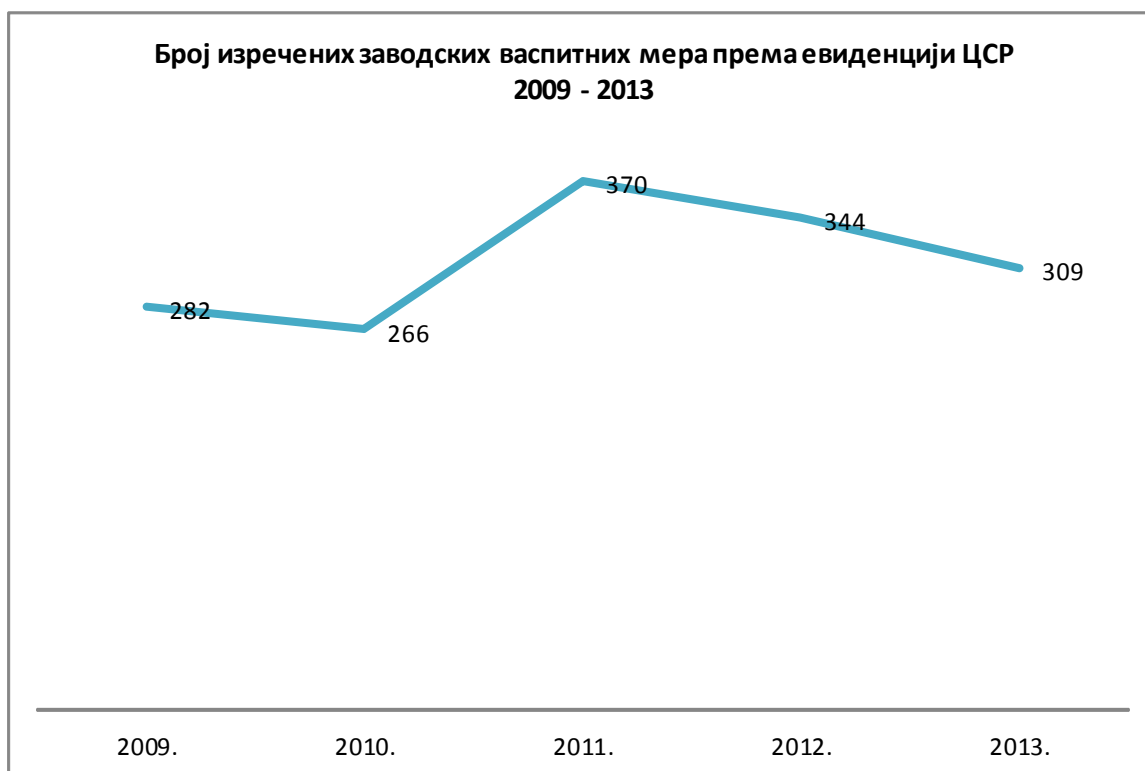
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.34

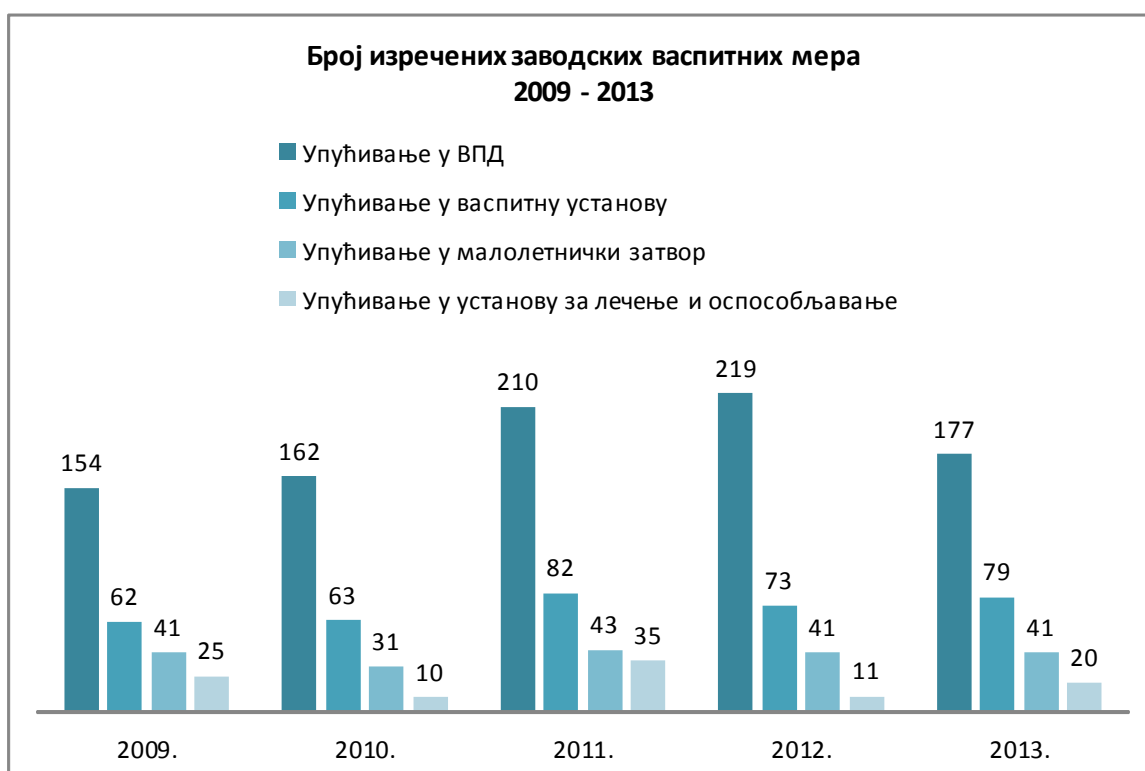
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.35

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.36

Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр.37

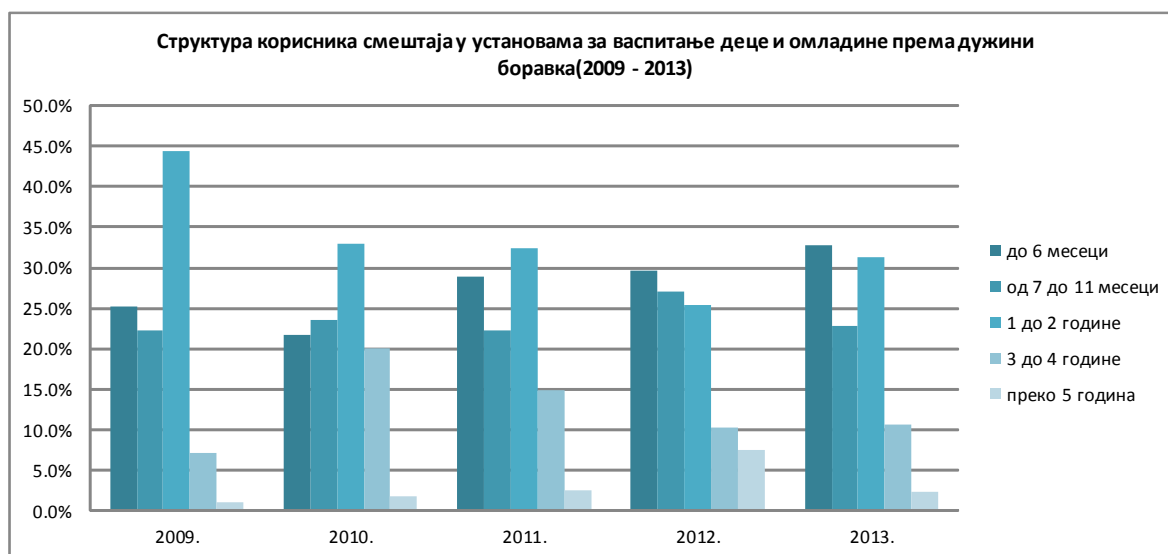
Извор: Извештај Установа за васпитање деце и омладине

Графикон бр.38

Извор: Извештај Установа за васпитање деце и омладине

Графикон бр. 39

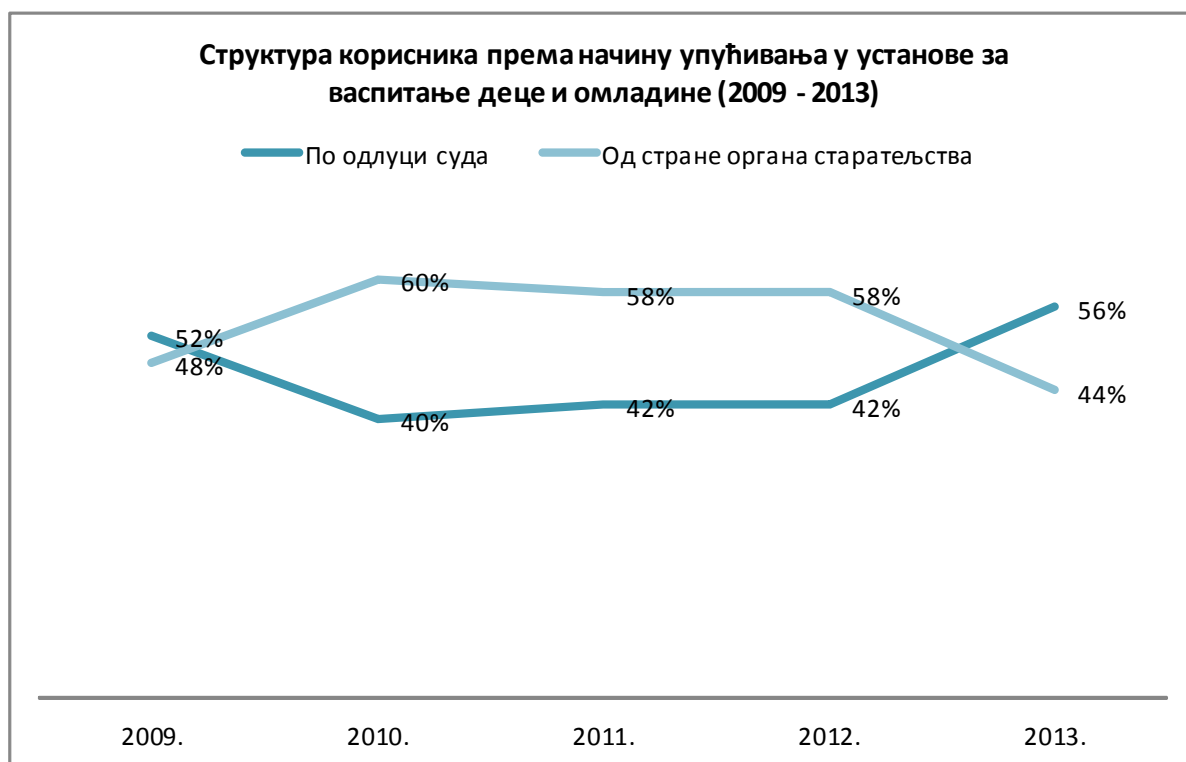
Извор: Извештај Установа за васпитање деце и омладине

Табела бр. 3

СТРУКТУРА КОРИСНИКА ПРЕМА СРЕДИНИ ИЗ КОЈЕ ДОЛАЗЕ У УСТАНОВУ					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Биолошка породица	75	59	62	68	77
Породични смештај	5	10	14	13	16
Друга установа за смештај	50	31	30	26	35
Друга установа за васпитање	3	7	3	6	3
Остало	1	8	5	5	0

Извор: Извештај Установа за васпитање деце и омладине

Графикон бр. 40

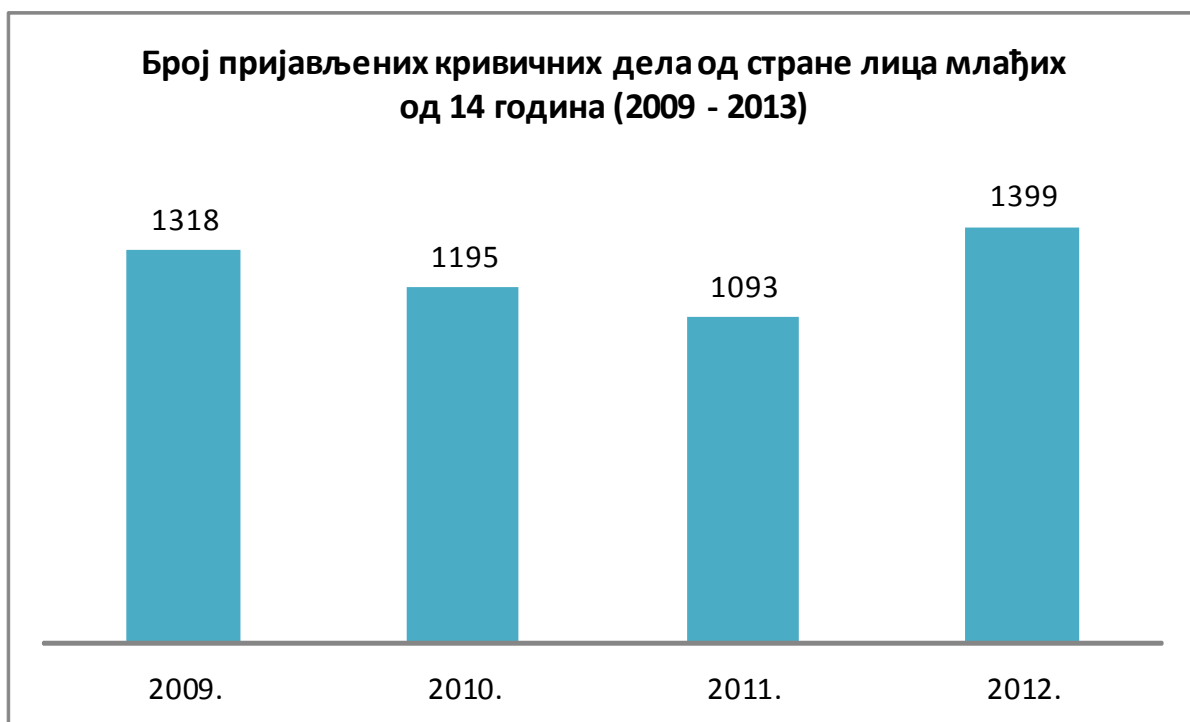
Извор: Извештај Установа за васпитање деце и омладине

Табела бр. 4

БРОЈ КОРИСНИКА ПРЕМА РАЗЛОЗИМА ПРЕСТАНКА СМЕШТАЈА					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Истекла васпитна мера	28	25	8	17	11
Самовољно напустили установу	4	21	9	1	6
Премештени у други Завод	7	4	1	2	3
Упућени у ВП дом	7	2	10	10	17
Друго	10	11	17	17	19

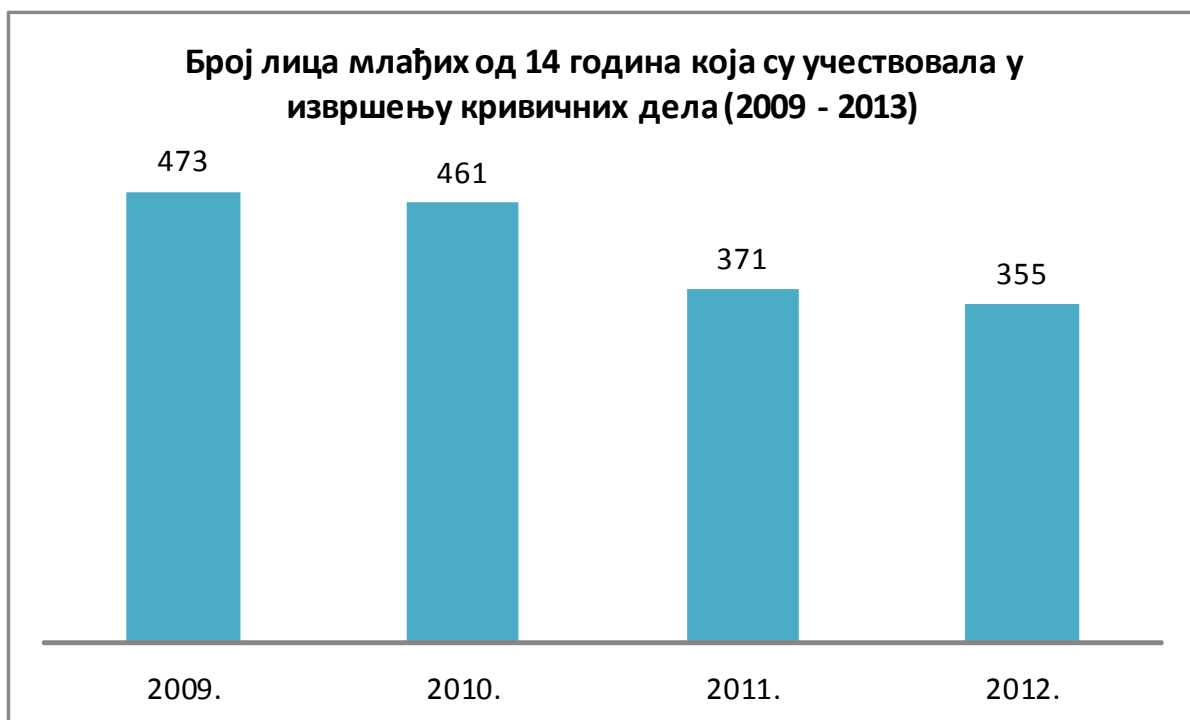
Извор: Извештај Установа за васпитање деце и омладине

Графикон бр. 41

Извор: МУП РС

Графикон бр.42

Извор: МУП РС

ДЕЦА ИЗ ПОРОДИЦА У КРИЗИ

Деца чији се родитељи споре око вршења родитељског права

Закон о социјалној заштити прейознаје групу деце чији се родитељи споре око вршења родитељског права, њ. деце:

- а) чији су родитељи у поступку развода брака,
- б) чији се родитељи након развода брака споре око реулисања личних односа деце са родитељем са којим не живи,
- в) чији се родитељи споре око издржавања.

Лишавање родитељског права

Према Породичном закону родитељ може бити потпуно или делимично лишен родитељског права. До потпуног лишења родитељског права долази када родитељ злоупотребава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права. До делимичног лишења родитељског права долази уколико родитељ несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права.

Надзор над вршењем родитељског права

Превентивни надзор над вршењем родитељског права обавља орган заштите деце када доноси одлуке којима омогућава родитељима да врше родитељско право у циљу заштите интереса деце.

Корективни надзор над вршењем родитељског права обавља орган заштите деце када је интерес деце у билошкој породици угрожен, а процењује се да постоји капацитет породице да се постигне позитивна промена и унапреде родитељске компетенције, односно да се одговори на потребе деце на примерени начин.

Мере корективног надзора су:

- Упозорење родитељима на недостатке у вршењу родитељских права
- Упућивање родитеља на разговор у породично саветовалиште или у установу специјализовану за посредовање у породичним односима
- Захтев родитељима да положе рачун о управљању имовином деце.

Саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге

Саветодавно-терапијске и социо-едукативне услуге пружају се као вид помоћи појединцима и породицама који су у кризи ради унапређивања породичних односа, превазилажења кризних ситуација и стицања вештина за самосталан и продуктиван живот у друштву.

Саветодавно усмеравање

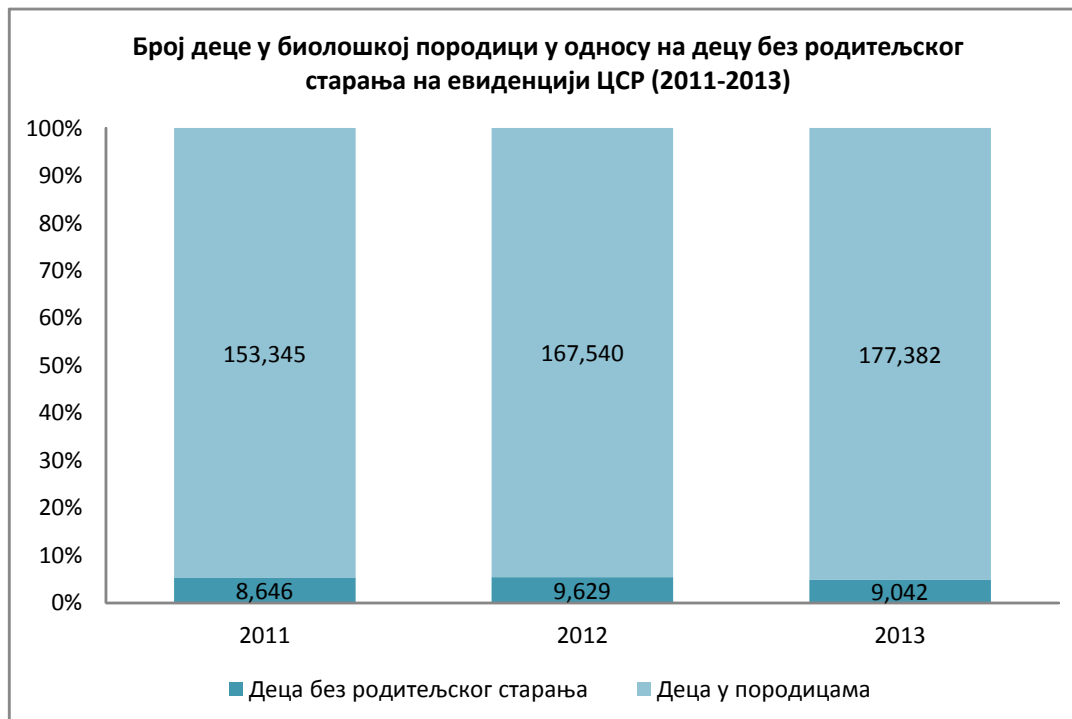
Саветодавно усмеравање је активност стручног радника у ЦСР која се у оквиру редовног рада са корисником сироводи без упућивања на посебну услугу.

Преглед најважнијих запажања:

- Учешће деце која живе у својим биолошким породицама у односу на укупан број деце у систему социјалне заштите је 95% (Графикон бр. 43). Преосталих 5 % чине деца без родитељског старања. У протекле три године није било значајнијих померања у односу на наведене податке.
- У протеклих пет година број деце чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права је релативно стабилан и износи 15% од укупног броја деце у систему социјалне заштите (Графикон бр.44).
- У поступцима у оквиру спорова око вршења родитељског права доминирају поступци процене за вршење родитељског права родитеља који су у процесу развода брака. Уочава се благи пораст у односу на 2009. годину. Број поступака за регулисање личног односа детета и родитеља и издржавање детета драстично је мањи. У периоду од 2009. до 2013. године број налаза у поступцима за вршење родитељског права и регулисање виђања детета показују тренд раста. (Графикон бр.45).
- Након смањења броја предлога за лишење родитељског права који се бележи у периоду од 2009. до 2011. године, број предлога је у 2013. години порастао и сразмеран је броју лишења у 2009. години (Графикон бр.46).
- Након вшегодишњег растућег тренда, број решења о превентивном надзору над вршењем родитељског права драстично је смањен у 2013. години у односу на 2012. (Графикон бр. 47). Смањен је и број решења о корективном надзору са 567 у 2012. години на 514 у 2013. али су одступања код броја примене ове мере у периоду од 2009 до 2013. далеко маља.
- У односу на укупан број деце у систему социјалне заштите, за око 1,5 % деце изриче се мера превентивног надзора, док се за 0,5% деце корисника социјалне заштите изриче мера корективног надзора.
- Највећи број корективних надзора у 2013. години односи се на упозорење родитељима на недостатке у вршењу родитељског права, док је заступљеност друге две мере - упућивање на саветодавни разговор у породично саветовалиште или установу специјализовану за посредовање у породичним односима и захтев родитељима да положи рачун о управљању имовином детета - много мања.
- Од укупног броју саветодавних усмеравања корисника од старне стручних радника ЦСР, у 33% случајева ова активност је примењена ради унапређења породичних односа (Графикон бр.48).
- У односу на укупан број саветодавно - терапијских и социо - едукативних услуга које пружа посебно овлашћено лице у ЦСР или неки други пружалац, највећи број корисника је упућен на породичну терапију, а затим на интензивне услуге подршке породици (Графикон бр.49).

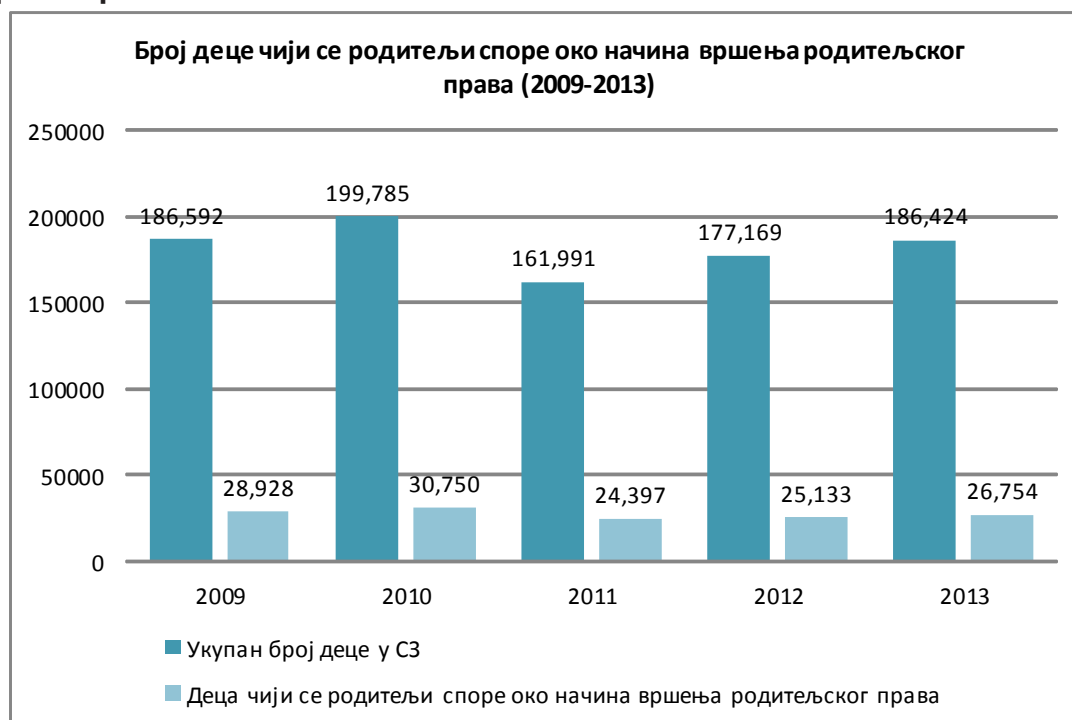
- Највећи број упута на породичну терапију (Табела бр.5) је у областима у оквиру којих постоје специјализоване установе за пружање саветодавно - терапијских и социо - едулативних услуга (саветовалишта).

Графикон бр. 43

Извор: Извештаји ЦСР

Графикон бр.44

Извор: Извештаји ЦСР

Графикон бр. 45

Извор: Извештаји ЦСР

Графикон бр. 46

Убацити Графикон бр. 47

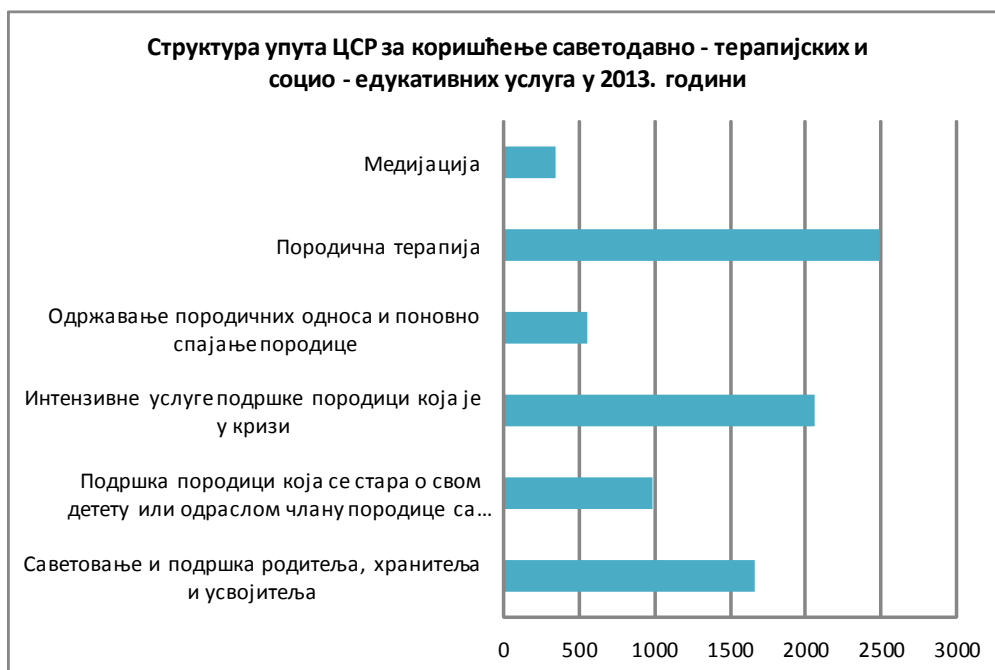

Графикон бр. 48

Извор: Извештаји ЦСР

Графикон бр.49

Извор: Извештаји ЦСР

Табела бр. 5

Број издатих упута од стране ЦСР за породичну терапију у 2013. години према административним областима	
Административна област	Број упута
Јужнобачка област	52
Јужнобанатска област	9
Севернобачка област	3
Севернобанатска област	0
Средњобанатска област	0
Сремска област	124
Западнобачка област	125
Борска област	0
Браничевска област	2
Јабланичка област	0
Нишавска област	72
Пчињска област	4
Пиротска област	10
Подунавска област	0
Топличка област	0
Зајечарска област	0
Колубарска област	15
Мачванска област	2
Моравичка област	0
Поморавска област	40
Расинска област	4
Рашка област	28
Шумадијска област	2
Златиборска област	37
Београд	1946
Косово и Метохија	14

Извор: Извештаји ЦСР

МАТЕРИЈАЛНО УГРОЖЕНА ДЕЦА

Корисник права или услуга социјалне заштите је појединац, односно породица која се суочава с препрекама у задовољавању потреба, услед чега не може да добијне или да одржи квалитетан живот или која нема довољно средстава за подмирење основних животних потреба, а не може да их оствари својим радом, приходом од имовине или из других извора. Деце је корисник система социјалне заштите када му је услед породичних и других животних околности, угрожено здравље, безбедности и развој, односно ако је извесно да без подршке система социјалне заштите не може да добијне оптимални ниво развоја

Новчана социјална помоћ (НСП)

Право на новчану социјалну помоћ припада појединцу, односно породици, који својим радом, приходима од имовине или из других извора остварују приход мањи од износа новчане социјалне помоћи утврђеној овим законом². Право на новчану социјалну помоћ може остварити појединац, односно породица:

- 1) ако нема других непокретности, осим стамбеног простора који одговара потребама појединца, односно породице и земљишта у површини до 0,5 хектара;
- 2) ако појединац, односно члан породице није продао или поклатио непокретну имовину или се одрекао права на наслеђивање непокретне имовине или ако је пропустио период у којем би, од пружине вредности непокретне имовине коју је продао, поклатио или се одрекао права на наслеђивање, могао обезбеђивати помоћ у смислу овог закона;
- 3) ако појединац, односно члан породице не поседује покретну имовину чијим коришћењем или оштетењем, без угрожавања основних животних потреба, може да обезбеди средства у висини шестоструког износа новчане социјалне помоћи која би му била утврђена по овом закону у моменту подношења захтева за новчану социјалну помоћ;
- 4) ако појединац, односно члан породице није закључио уговор о доживотном издржавању. (чл. 82, Закон о социјалној заштити)

Дечији додатак

Дечији додатак остварује један од родитеља који непосредно брине о деци, који је држављанин Републике Србије, има пребивалиште на територији Републике Србије и остварује право на здравствену заштиту преко Републичког завода за здравствено осигурање, за прво, друго, треће и четврто дете по реду рођења у породици, од дана поднесања захтева, под условима предвиђеним овим законом².

Родитељски додатак

Родитељски додатак остварује мајка за прво, друго, треће и четврто дете под условом да је држављанин РС, да има пребивалиште у РС и да остварује право на здравствену заштиту преко Републичког завода за здравствено осигурање. Изузетно, ако мајка има троје деце а у следећем порођају роди двоје или више деце, оствариће право на родитељски додатак и за свако рођено дете у том

¹ Закон о социјалној заштити – члан 81.

² Закон о финансијској подршци породици са децом – члан 17.

порођају, на основу посебног решења министарства надлежног за социјална питања³. Родитељски додатак исплаћује се једнократно почевши од јуна 2002 год и износи за прво дете 50.000 динара, за друго дете 90.000 динара и за четврто дете 120.000 динара. Родитељски додатак за прво дете исплаћује се једнократно, почевши за сву прворођену децу од 1. јануара 2006. год, и износи се у висини од 20.000 динара. Родитељски додатак за друго, друго и четврто дете исплаћује се у 24 једнаке месечне рате, почевши за сву новорођену децу од 1. јануара 2006. год.

Преглед најважнијих запажања:

- Број породица са децом које користе новчану социјалну помоћ порастао је у 2013. години за 12% у односу на 2012 (Графикон бр.50), односно за 17% у односу на 2011. годину.
- У новчану социјалну помоћ намењену породицама са децом пласирано је 7,2 милијарде динара у 2013 (Графикон бр.51). години, што је за 9%. већи износ у односу на 2012. Поређењем издатака НСП за породице са децом у 2013. и истих издатака коригованих индексом потрошачких цена у 2012. години, увећање износи 2%.
- Удео деце у укупном броју корисника новчане социјалне помоћи је стабилан од увођења тог права 2011. Године (Графикон бр.52) и у 2013. години је износио 36,87%. Удео породица са децом у укупном броју породица које користе НСП био је 47% (Графикон бр.53) у 2013. години и такође се креће у оквиру вредности из претходних година.
- У 2013. години 17.457 једнородитељских породица, односно 16,9% (Графикон бр.54) свих породица корисника новчане социјалне помоћи остваривало је право на овај вид новчаних давања из буџета РС. Од укупног броја једнородитељских породица којих у Србији, према попису из 2011. године, има око 368.000, њих 5% користи новчану социјалну помоћ.
- 383.384 деце (Графикон бр.55) и 204.505 њихових породица користили су дечији додатак у 2013. години. Број деце и породица се незнатно увећавао у периоду од 2009. до 2011. године.
- Издаци из буџета РС за дечији додатак износили су 12,3 милијарде (Графикон бр.56) и номинално су увећани у односу на 2012. годину за 10,7%. Корекцијом издатака за 2012. годину индексом потрошачких цена раст издатака за дечије додатке умањен је на 2,8%.
- Из поређења индекса раста броја деце корисника дечијег додатка и издатака за дечије додатке произилази нешто динамичнији раст износа који се издвајају из буџета од увећања броја деце која користе право на дечији додатак (Графикон бр.57).

3 Закон о финансијској подршци породици са децом – члан 14.

- У структури деце корисника дечијег додатка према редоследу рођења у 2013. години доминира удео другорођене деце са 44,1% (Графикон бр.58) док је удео четворођена деца 4,3%. Ова структура је идентична у читавом периоду од 2009. године.
- У 2013. години 60.600 (Графикон бр.59) родитеља је користило родитељски додаток по рођењу нешто више од 62.000 деце. У протеклих пет година није било битнијих одступања у броју корисника родитељског додатка нити у укупном броју деце корисника.
- Број деце корисника родитељског додатка према редоследу рођења се није битније мењао у периоду од 2009 до 2013. године (Графикон бр.60). Као у претходним годинама и у 2013. години доминира број другорођене деце којих је било нешто мање од 43.000.

Графикон бр.50

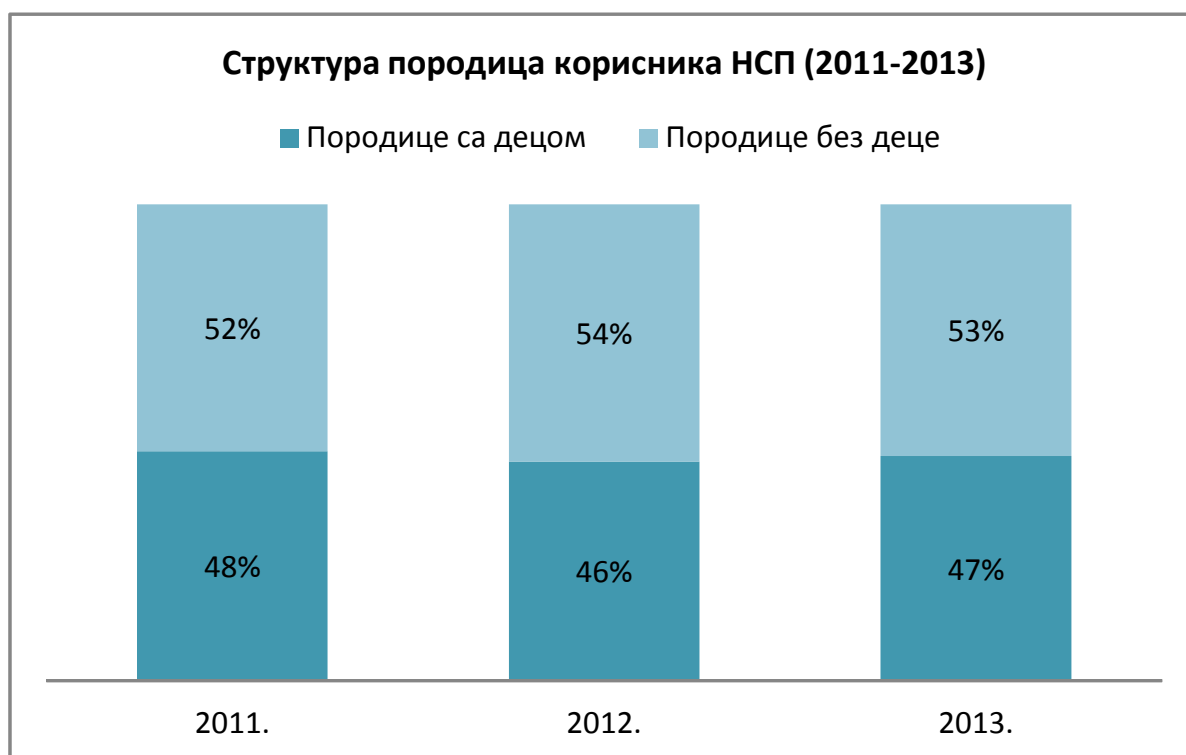
Графикон бр.51

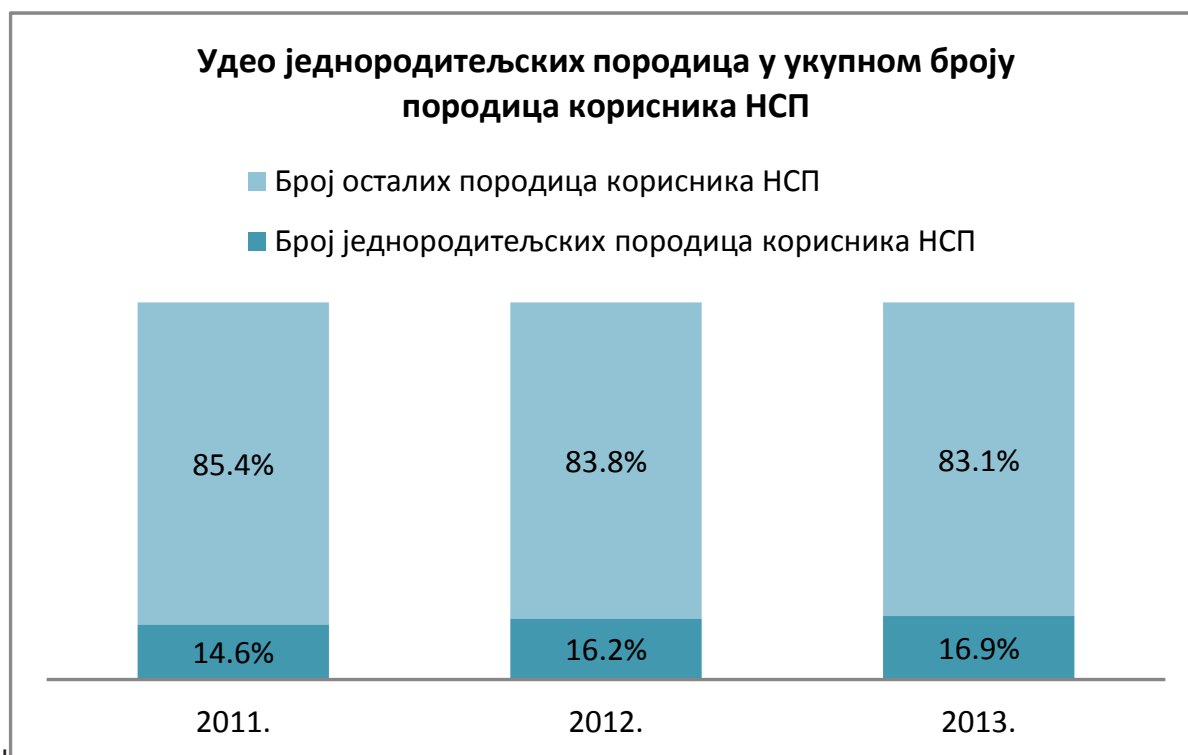
Графикон бр.52

Графикон бр.53

Графикон бр.54

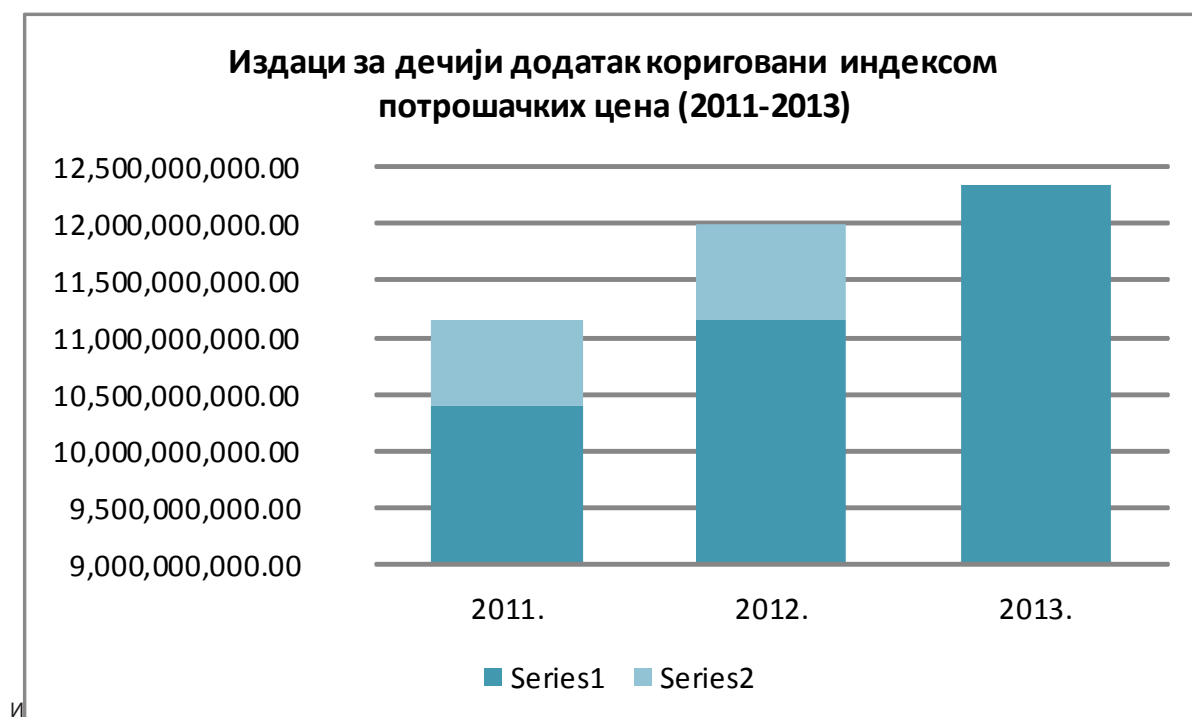

Извор: МЗСП

Графикон бр.55

Графикон бр.56

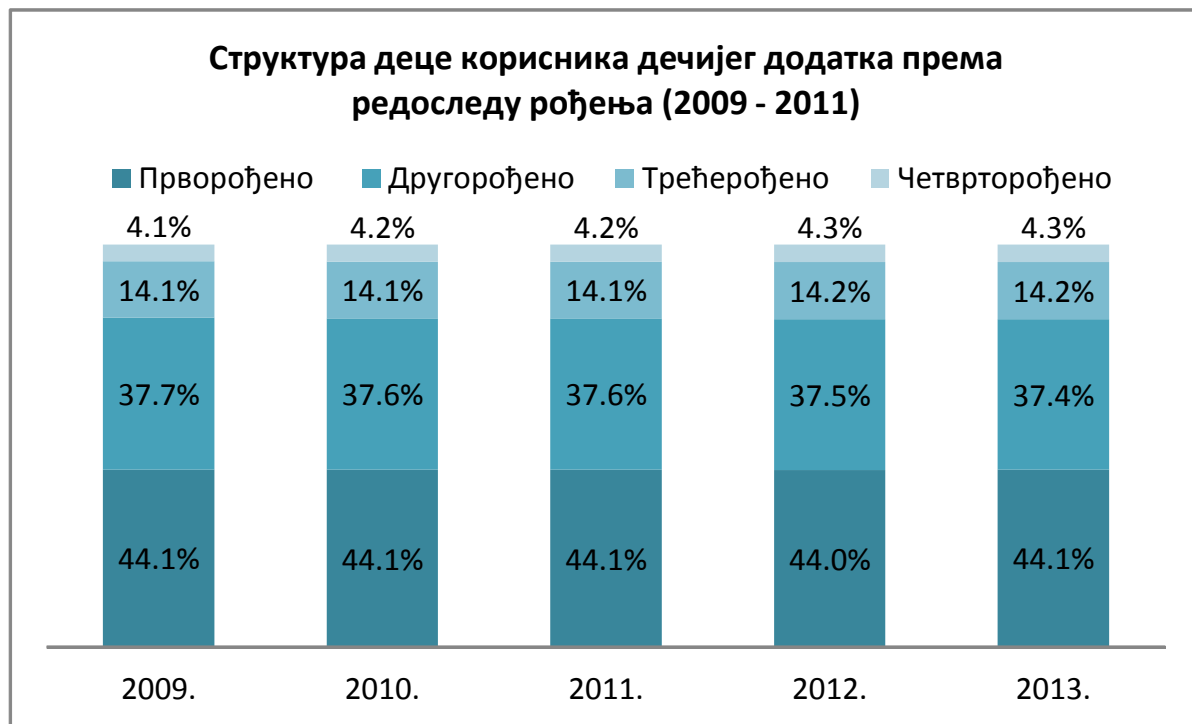

Графикон бр. 57

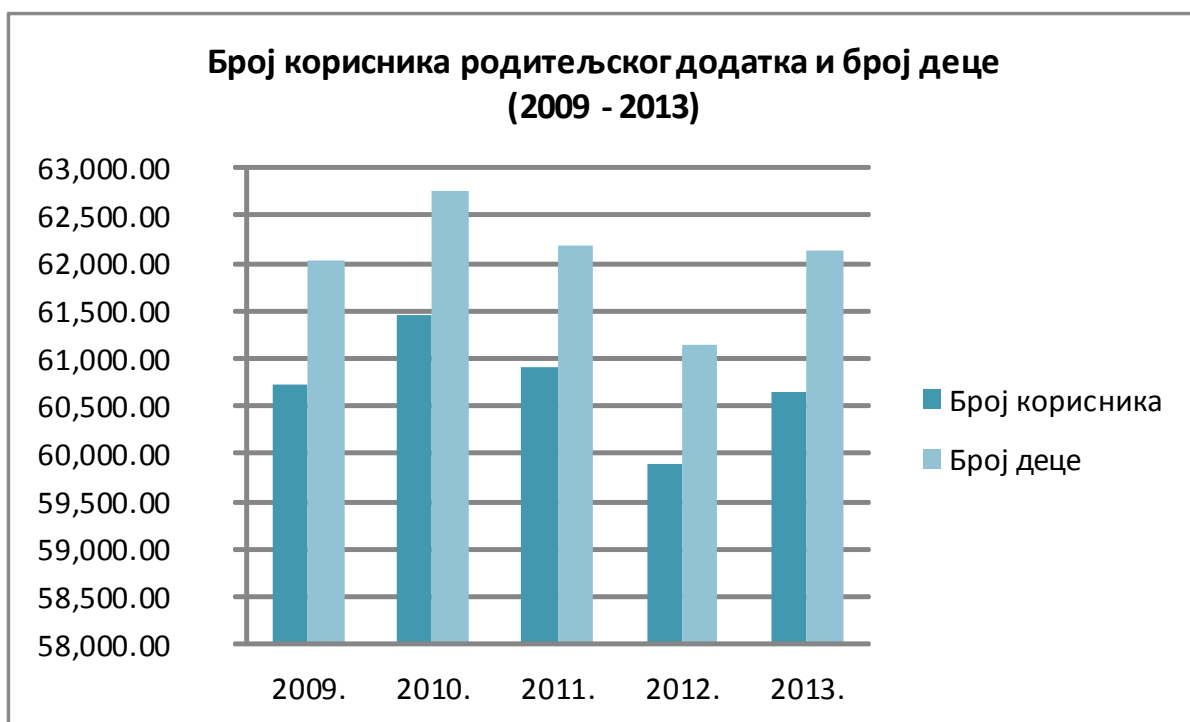
Извор: МРЗСП

Графикон бр. 58

Извор: МРЗСП

Графикон бр. 59

Извор: МРЗСП

Графикон бр.60

Извор: МРЗСП (Iznos ДД)
РЗС (Indeksi potrošačkih cena)

ДЕЦА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Деца са сметњама у развоју, према Закону о социјалној заштити (члан 41), су корисници услуга социјалне заштите ако имају сметње у развоју (телесне, интелектуалне, менталне, сензорне, говорно-језичке, социо-емоционалне, вишесмруке), а њихове потребе за негом и материјалном сигурношћу превазилазе могућности породице.

Право на додатак за помоћ и негу другој лица има лице којем је због телесној или сензорној оштећења, интелектуалних повреда или промена у здравственом стању неопходна помоћ и нега другој лица да би задовољило своје основне животне потребе (чл. 92 Закона о социјалној заштити).

Право на увећани додатак за помоћ и негу другој лица има лице из члана 92 става 1 овог закона за које је, на основу процена о пензијском и инвалидском осигурању, утврђено да има телесно оштећење од 100% по једном основу или да има органски трајни поремећај неуролошкој и психичкој тли и лице из члана 91 овог закона које има више оштећења, с тим да ниво оштећења износи по 70% и више процена по најмање два основа.

Право на посебну новчану накнаду има један од родитеља који није у радном односу, а који најмање 15 година непрекидно негује своје дете које је осигурило право на увећани додатак за помоћ и негу другој лица у смислу стл. 1 и 2 овог члана, у виду доживотној месечној новчаној примања у висини најниже пензије у осигурању зајослених, кад наврши ој тли старосни услов за осигуравање пензије према прописима о пензијском и инвалидском осигурању, ако није осигурио право на пензију (чл. 94 Закона о социјалној заштити).

Сагледавање положаја деце са сметњама у развоју у систему социјалне заштите отежано је непостојањем општеприхваћене дефиниције особа, односно деце са сметњама у развоју, термиолошком неодређеношћу¹ и неуједначеним критеријумима у различитим системима који сарађују код остваривања одређених права деце са сметњама у развоју².

Центри за социјални рад евидентирају децу са сметњама у развоју која користе следећа права и услуге:

- додатак за помоћ и негу другог лица, увећани додатак за помоћ и негу другог лица и помоћ за оспособљавање за рад,
- услуге смештаја (домски и породични смештај) и
- услуге у заједници (дневни боравак, становање уз подршку, помоћ у кући и
- персонална асистенција).

ЦСР не евидентира посебно децу са сметњама која се појављују и у другим правима и услугама које пружа центар (новчана социјална помоћ, једнократне новчане помоћи, подршка деци са проблемима у понашању, спорови око вршења родитељског права, подршка жртвама занемаривања и насиља итд.). Услед тога, број деце са сметњама у развоју које приказују ЦСР се у периоду од 2011. до 2013. године смањује.

1 У литератури су у употреби термини: „особе са инвалидитетом“, „особе ометене у развоју“, „особе са сметњама у развоју“, „особе са сметњама у функционисању“, итд.

2 У систему социјалне заштите подзаконским актима уведена је функционална процена инвалидности и одређивање степена подршке, што није случај са системом образовања и здравства.

Преглед најважнијих запажања:

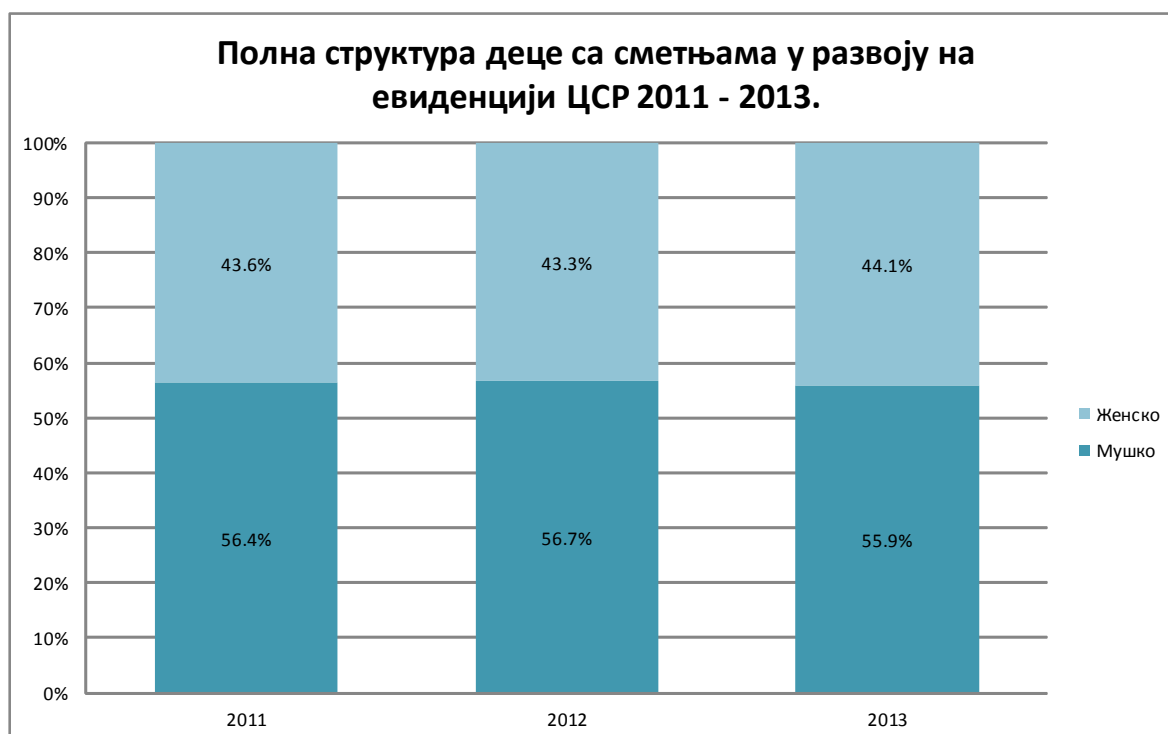
- У 2013. години у ЦСР је евидентирано 9701 деце са сметњама у развоју (Графикон бр.61). У односу на укупан број деце на евиденцији ЦСР, удео деце са сметњама у развоју износи 5,2%. Број деце са сметњама у развоју на евиденцији ЦСР се у периоду 2011 – 2013. смањује, док укупан број деце корисника ЦСР расте.
- У полној структури деце са сметњама у развоју у 2013. години веће је учешће деце мушког пола 55,9%(Графикон бр.62), што је наставак тренда од 2011. године.
- Према врсти сметње у развоју на евиденцији ЦСР у 2013. (Графикон бр.63)доминирају деца са телесним (32,9%), а потом деца са вишеструким сметњама (22,5%). Најмање је учешће деце са первазивним развојним поремећајима - аутизам, Ретов и Аспергеров синдром и др. (4,2%).
- Обухват деце основним додатком за помоћ и негу другог лица се у 2013. годину смањило у односу на 2012. годину (Графикон бр.64), за разлику од увећаног додатка који расте (Графикон бр.65). У периоду од 2009 – 2013. године уочљив је тренд раста обухвата деце додатком за помоћ и негу другог лица уз извесне осцилације.
- У старосној структури деце корисника додатка за помоћ и негу другог лица у 2013. години доминирају деца старости 6-14 година, са 62,1% (Графикон бр.66). Ова старосна група такође доминира у периоду од 2009 – 2013. године. Деца старости 6-14 година доминирају и у старосној структури деце корисника увећаног додатка за помоћ и негу другог лица (Графикон бр.67).
- Право на посебну новчану накнаду је у децембру 2013. године користило укупно 413 родитеља деце са сметњама у развоју.
- У 2013. години настављен је тренд смањења броја деце са сметњама у развоју која користе услуге породичног и домског смештаја (Графикон бр.66). Међутим, удео деце са сметњама у развоју у укупном броју деце корисника услуге домског смештаја је континуирано висок и у 2013. години износио је 58,4% (Графикон бр. 67). док се број деце са сметњама у развоју у домовима специјализованим за децу и младе са сметњама у развоју и одрасле са интелектуалним тешкоћама смањује. У домовима за децу и младе (бившим домовима за децу без родитељског старања) у 2013. години број деце са сметњама у развоју је порастао у односу на претходну годину (Графикон бр. 68).
- Удео деце са сметњама у развоју на породичном смештају је континуирано низак (Графикон бр. 69). У 2013. години удео деце са сметњама у развоју у односу на укупан број деце на породичном смештају износио је 9,1%, што представља смањење у односу на претходни период (2011 – 9,9%, 2012 – 9,4%).
- Највећи број деце која су у 2013. години напустила домове (Графикон бр. 70) за децу и младе који претежно смештају кориснике са сметњама у развоју, премештена су у хранитељске (27,3%) и вратила се у биолошке породице (26,8%).

Графикон бр. 61

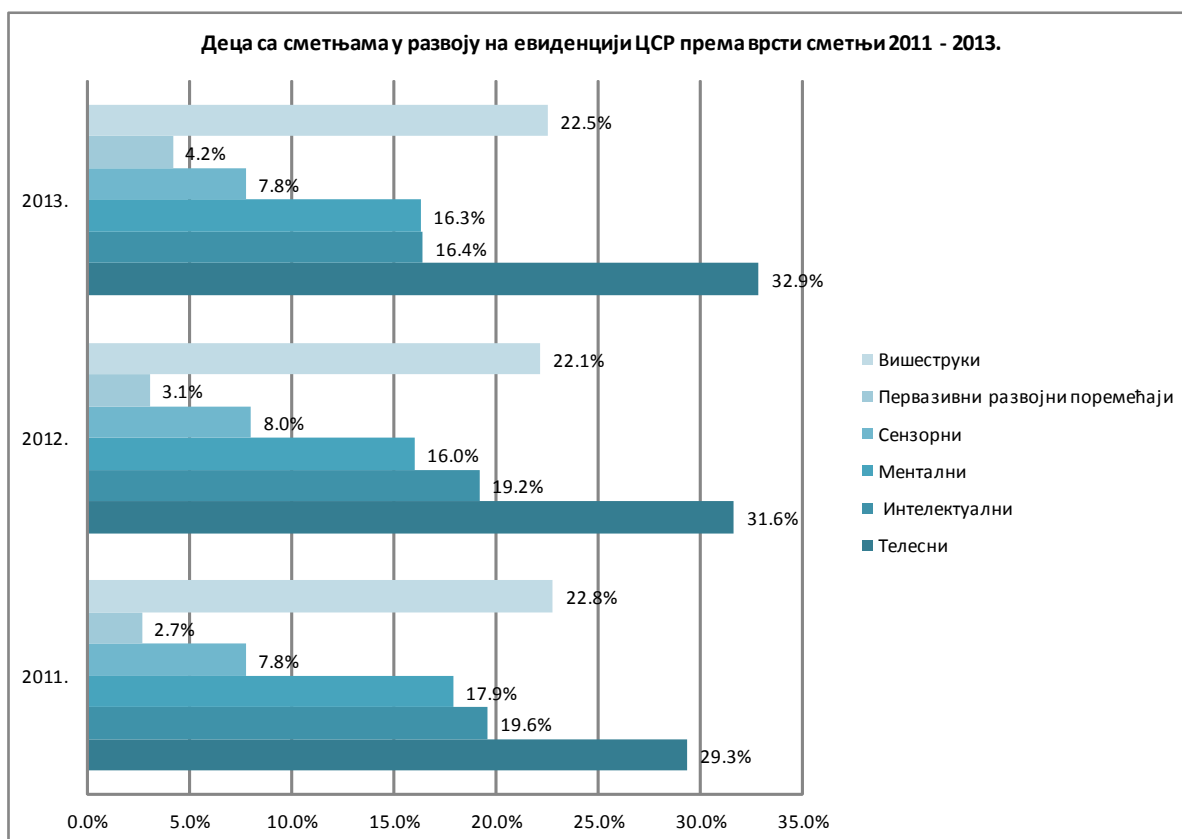
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 62

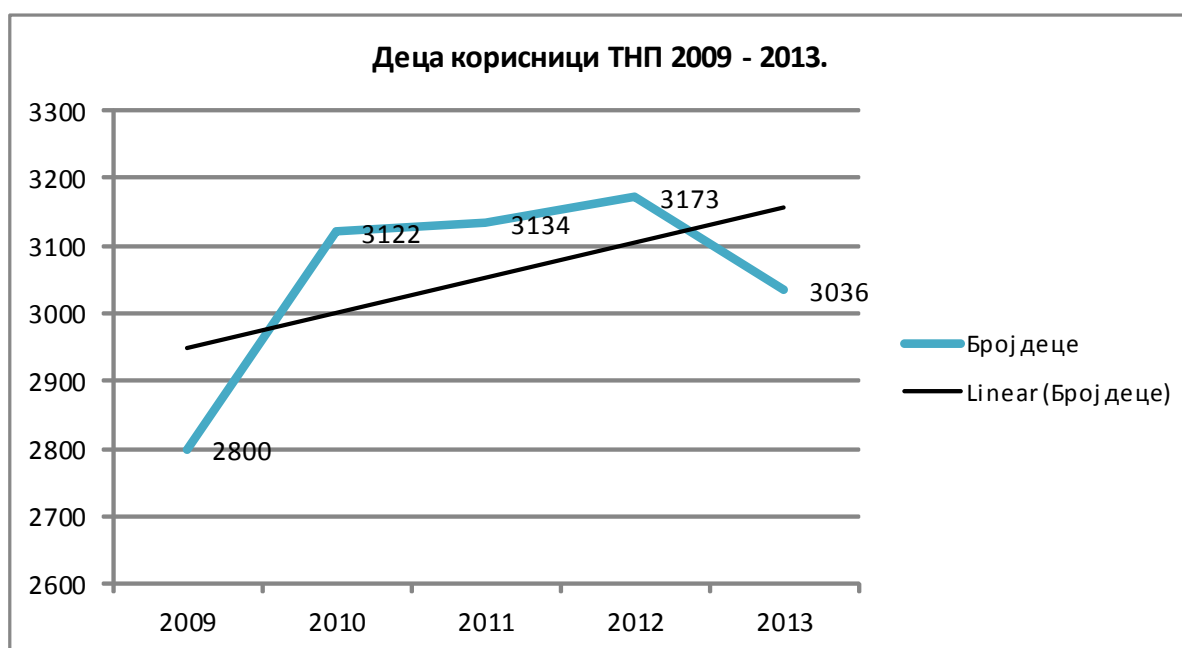
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 63

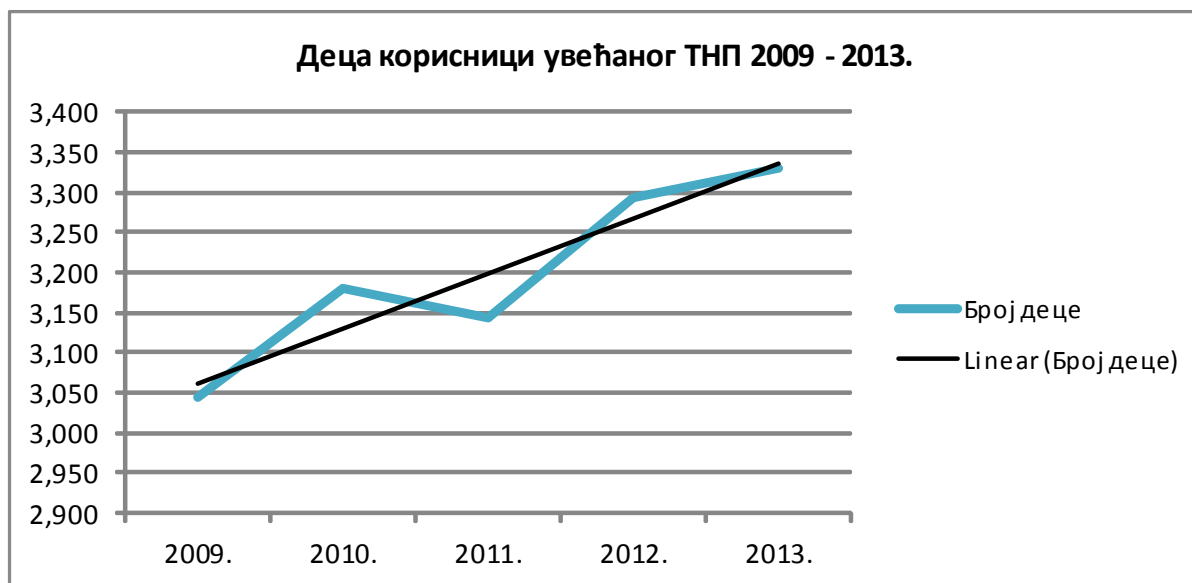
Извор: Извештај ЦСР

Графикон бр. 64

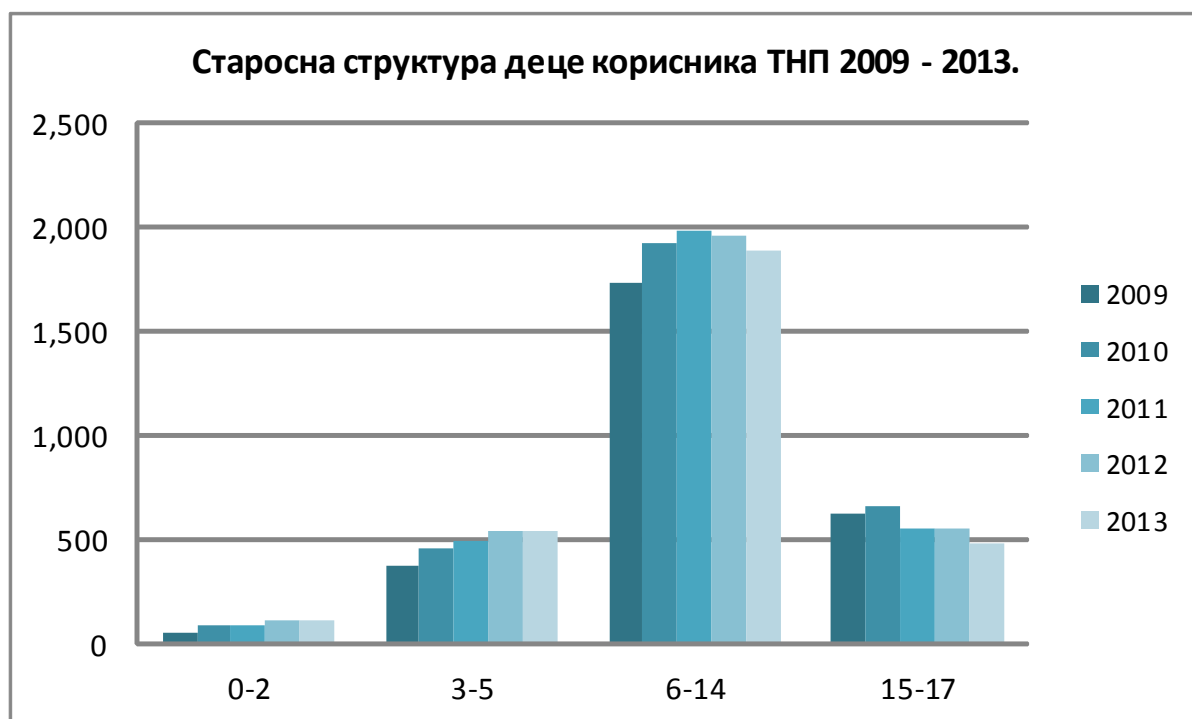
Извор: МРЗСП

Графикон бр. 65

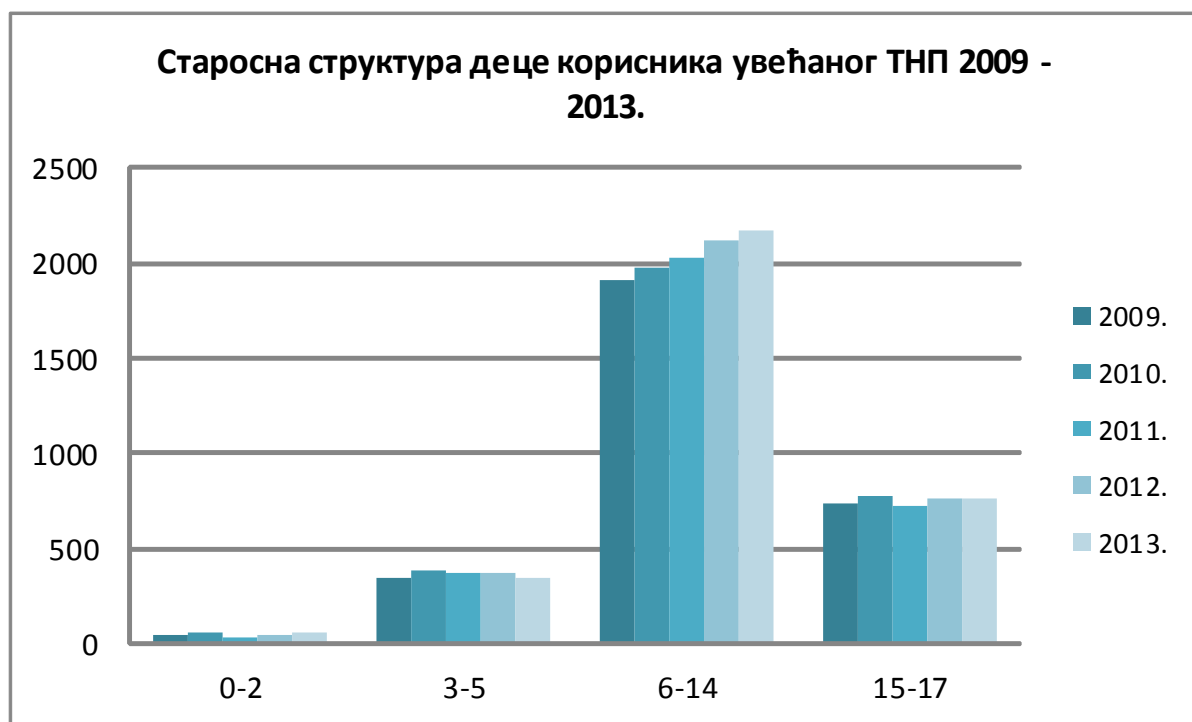
Извор: МРЗСП

Графикон бр. 66

Извор: МРЗСП

Графикон бр.67

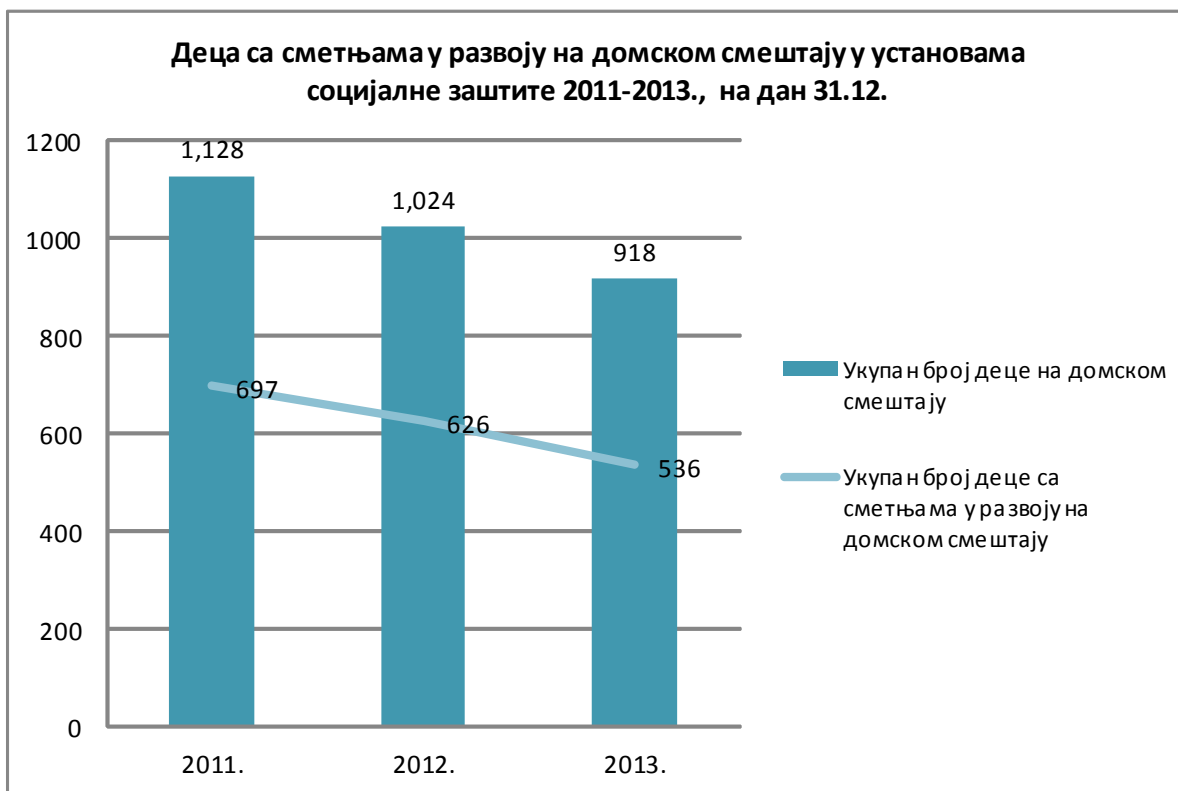
Извор: МРЗСП

Графикон бр.68

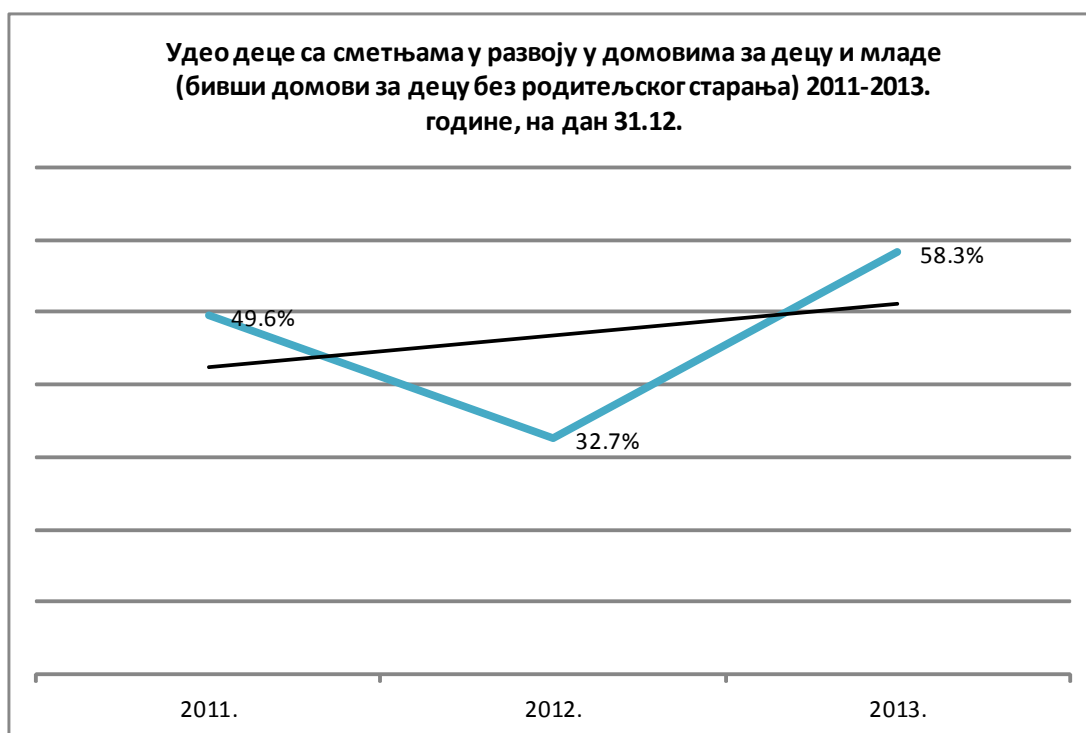
Извор: Извештај установа за смештај МРЗСП

Графикон бр.69

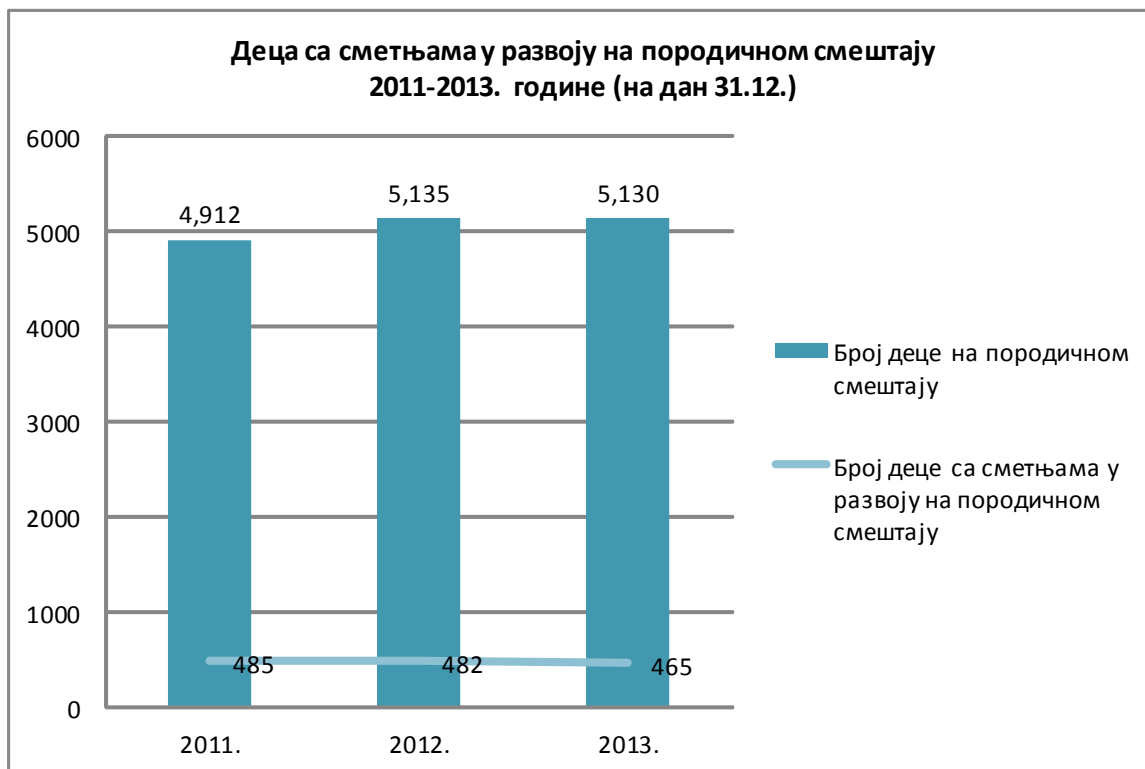
Извор: Извештај установа за смештај МРЗСП

Графикон бр.70

Извор: Извештај установа за смештај МРЗСП

Графикон бр.71

Извор: Извештај установа за смештај МРЗСП

Графикон бр.72

Извор: Извештај установа за смештај деце и младих (са сметњама у развоју)

ИЗДАЦИ ЗА ДЕЧИЈУ ЗАШТИТУ ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Скупом издашака за дечију заштитиу из буџета Републике Србије обухваћени су износи за новчана давања и анијажована средсва за пружање услуге смештаја.

У групи издашака кроз нована давања свршавају се:

1. Новчана социјална помоћ намењена породицама са децом
2. Дечији додатак
3. Додатак за помоћ и негу другог лица намењен деци
4. Родитељски додатак
5. Одсуства поводом рођења детета

У групи анијажованих средсва за пружање услуга смештаја свршавају се:

1. Издаци за смештај деце у установе социјалне заштите
2. Издаци за породични смештај деце

Преглед најважнијих запажања

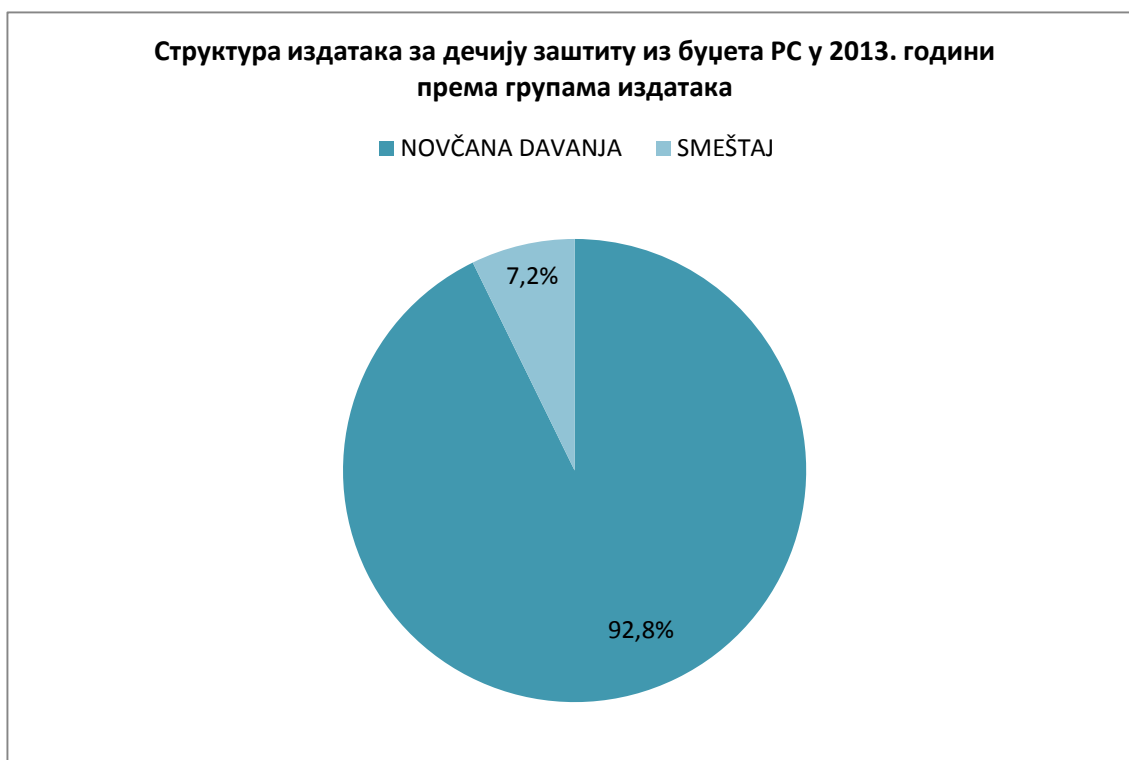
- Укупни издаци за дечију заштиту из буџета РС у 2013. години износили су 57,64 милијарде динара што чини удео од 5,35% укупних расхода (Табел бр.6).
- У укупним издацима за дечију заштиту из буџета РС у 2013. години новчана давања су учествовала са уделом од 92,75% (Графикон бр. 73).
- Највећи удео, од 43,71% у новчаним давањима за дечију заштиту у 2013. години имали су издаци за одсуства поводом рођења детета, следи дечији додатак са уделом од 21,40% и новчана социјална помоћ са 12,56% (Графикон бр. 74). Одсуства ради неге детета уједно учествују са највећим уделом и у укупним издацима за дечију заштиту из буџета РС у 2013. години (Графикон бр. 75).
- У издацима за смештај деце у оквиру система социјалне заштите, породични смештај заузима удео од 75,59% док преостали удео од 24,41% припада смештају деце у установе социјалне заштите (Графикон бр. 76). У исто време услуге породичног смештаја користило је 84,92% деце на смештају у систему социјалне заштите (Графикон бр. 77).

Табела бр.6

Износ и врста издатака за дечију заштиту из буџета РС у 2013. години	
Врста издатака	Износ
NOVČANA SOCIJALNA POMOĆ	7.236.594.658,72
DEČIJI DODATAK	12.336.879.165,26
DODATAK ZA POMOĆ I NEGU DRUGOG LICA	2.339.306.808,50
RODITELJSKI DODATAK	6.291.507.583,00
POSEBNA NOČANA NADOKNADA	61.323.979,70
ODSUSTVA POVODOM ROĐENJA DETETA	25.193.704.170,00
УКУПНА НОВЧАНА ДАВАЊА	53.459.316.365,18
SMEŠTAJ U USTANOVE SOCIJALNE ZAŠTITE	1.019.671.191,35
PORODIČNI SMEŠTAJ	3.157.864.105,00
УКУПО ЗА УСЛУГЕ СМЕШТАЈА	4.177.535.296,35
УКУПНИ ИЗДАЦИ	57.636.851.661,53

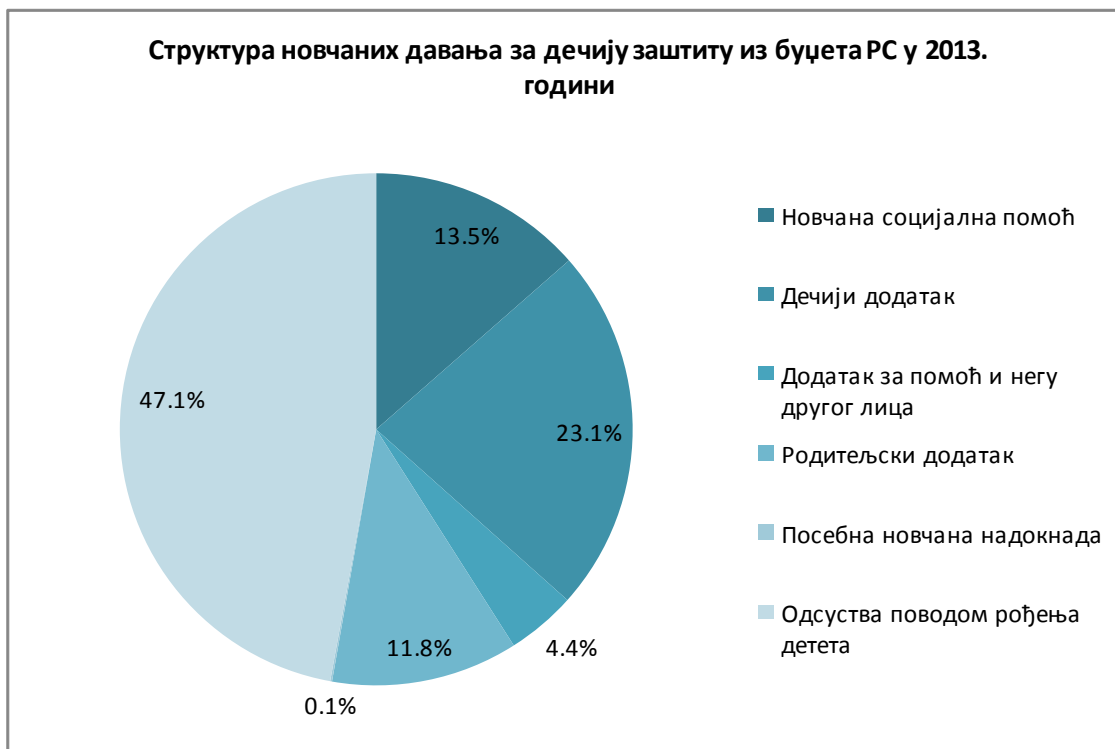
2 Под одсуством поводом рођења детета подразумевају се накнада зараде за време породичног одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета (Закон о финансијској подршци породици са децом члан 9. став 1. тачка 1.

Графикон бр. 73

Извор: МРЗСП

Графикон бр. 74

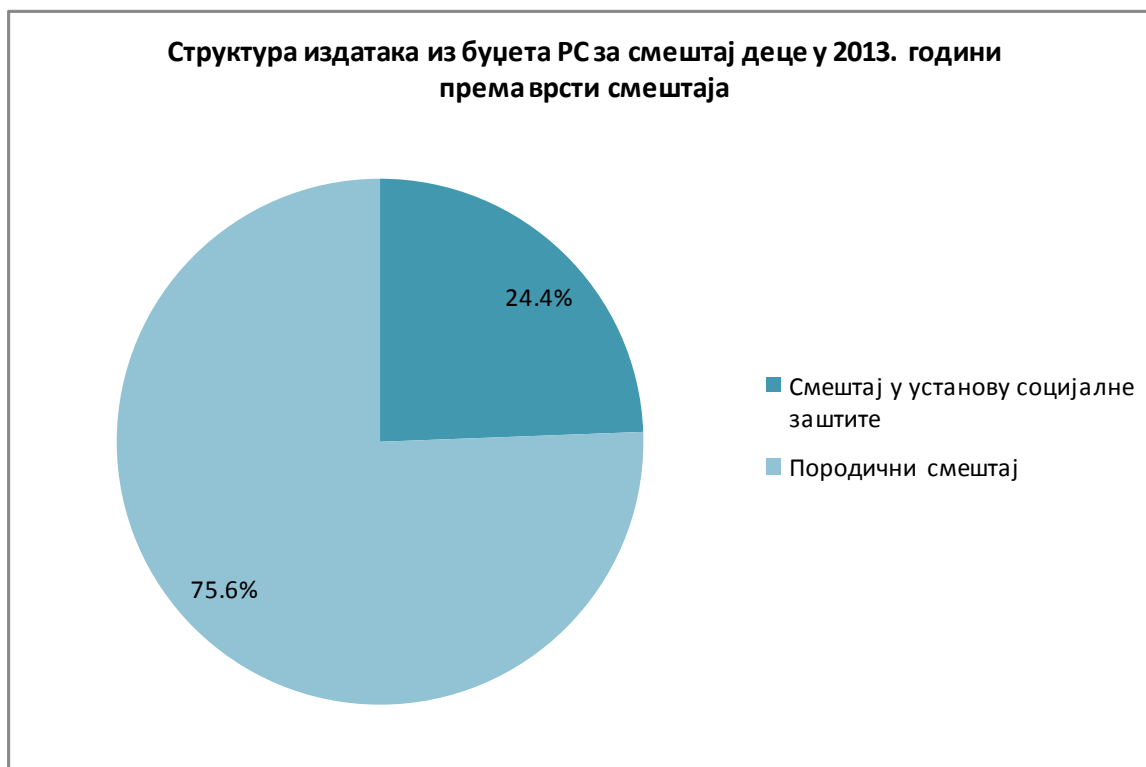
Извор: МРЗСП

Графикон бр. 75

Извор: МРЗСП

Графикон бр. 76

Извор: МРЗСП

Графикон бр.77

Извор: МРЗСП

